

**РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВЛАДА**

**ОМЛАДИНСКА ПОЛИТИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
од 2010. до 2015. године**

Бања Лука, октобар 2009. године

1. Увод

Законски основ за доношење Омладинске политике Републике Српске за период од 2010. до 2015. године (у даљем тексту: Омладинска политика) прописан је у члану 14. став 2. и у члану 84. став 1. Закона о омладинском организовању („Службени гласник Републике Српске“, бр. 98/04 и 119/08).

Омладинску политику доноси Народна скупштина Републике Српске за петогодишњи период (2010–2015). Омладинску политику за краткорочни период доноси Влада Републике Српске, на приједлог Министарства породице, омладине и спорта, уз активно учешће представника омладине.

Омладинска политика представља стратегију која обезбјеђује систематско унапређење стања већег броја области (образовање, запошљавање, стамбено збрињавање, слободно вријеме, здравље и остало), које су све сфере интересовања младих. Омладинска политика не представља само општа начела рјешавања проблема младих, него се развија у посебне програме и мјере које треба да обезбиједи боље услове за живот, креативно испољавање и учествовање младих у ширем друштвеном окружењу, чиме се унапређује позиција и статус омладине, али и младих од 13 до 18 година (адолесценти).

С обзиром на значај и комплексност ове проблематике, као и због чињенице да је брига о омладини општи интерес Републике Српске, потребно је да се у процес развоја и реализације Омладинске политике укључи шири друштвена заједница, те да се створи институционална обавеза ресорним органима у спровођењу програма који ће се дефинисати Омладинском политиком. Осим републичких институција, врло је важно активно учешће и јединица локалне самоуправе, што је у складу са Европском повељом о учешћу младих на локалном нивоу.

Омладинском политиком утврђују се основни циљеви, правци развоја и задаци у омладинском сектору, под којим се подразумијева васпитање младих, његовање моралних, естетских, културних и спортских вриједности, развијање физичких и духовних вриједности и особина личности, развијање свијести о хуманистичким вриједностима, личној и друштвеној одговорности, социјалној и здравственој заштити, запошљавању, екологији и др. Примјена омладинске активности обухвата већи број области које су регулисане одговарајућим законима, па је било неопходно поједине области омладинског рада и њихове активности детаљно разрадити документом који је јединствен и заједнички за све субјекте који регулишу област рада и активност омладине.

Учешће младих у свим сферама јавног живота, представља један од основних циљева Савјета Европе, али и Организације за европску безбједност и сарадњу (ОЕБС). Подстицањем, промовисањем и пружањем подршке учешћу младих у јавном животу, доводе се у први план не само проблеми младих људи, већ и проблеми који угрожавају све грађане, као што су незапосленост и дискриминација. Овим учешћем гради се шири и дјелотворнији савез између генерација да би се заједничким снагама могли ријешити актуелни проблеми, али и изазови који се очекују у будућности.

2. Анализа стања по областима

У Републици Српској, поред Министарства породице, омладине и спорта, чије су активности на институционалан и законски начин усмјерене на побољшање положаја младих у Републици Српској, постоји читав низ тијела и докумената из области омладинског организовања, омладинског рада, дјеловања и активности, и то:

- Одбор за младе у Народној скупштини Републике Српске, који чине представници омладинских организација Републике Српске, млади посланици и представници Омладинског савјета Републике Српске, а који је иницијатор великог броја активности;
- Омладински савјет Републике Српске, као кровна омладинска организација у Републици Српској;
- Комисије за младе у скупштинама општина, чији је рад усмјерен на унапређење омладинске политике на локалном нивоу;
- Омладинско представничко тијело из Републике Српске, интегрисано у рад Комисије за координацију питања младих на нивоу БиХ;
- Преко 200 омладинских организација, које су путем својих кровних организација умрежене у Омладински савјет Републике Српске;
- Закон о омладинском организовању, који се у Републици Српској примјењује од 2004. године;
- Документ Омладинска политика Републике Српске 2006 –2010. године;
- Управљачки комитет за омладину Републике Српске, мултисекторално консултативно тијело, у чијем раду учествују представници свих министарстава, а чији је основни задатак координација активности у имплементацији омладинске политике.

Младима је неопходна подршка, јер није ријеч само о њиховом бољем животу, већ и о будућности земље. Системска, организована и стална подршка младима значи квалитетну будућност Републике Српске, њен даљи економски развој, повећање наталитета и стварање услова за бољи живот младих. У том смјеру, неопходно је реализовати друштвене мјере у свим областима (мобилност, образовање, информисање младих, стамбена и социјална политика за младе, слободно вријеме младих итд.) које су важне за здрав развој младих и њихово активно укључивање у друштво.

Пружање подршке по овако јасно зацртаним активностима мора се одвијати у складу са законом, прописима и пратећим стратешким документом, и мора бити подложно праћењу, вредновању и унапређивању.

2.1. Запошљавање младих

Актуелни трендови у Европи и земљама у окружењу, у погледу тржишта рада, подразумевају константне промјене не само у економској политици већ и у политикама које се односе на рад и запошљавање, те утичу на укупан економски развој. Модеран економски систем, спреман да постане дио европских токова мора бити у стању да одговори свим изазовима савременог тржишта, а подразумева значајне промјене и прилагођавања на тржишту рада као једном од најважнијих фактора развоја.

Према званичним статистикама, од укупног броја регистроване незапослене радне снаге, млади од 15 до 30 година чине 27,8% незапослених. Посебан проблем представља чињеница да је младима у Републици Српској све теже да осигурају запослење у формалном сектору.

Кључне чињенице о младима на тржишту рада у Републици Српској:

- према међународним стандардима, млади су лица од 15 до 24 године старости (око 18% популације у Републици Српској),
- лица до 30 година, која према Закону о омладинском организовању дефинишу младе, чине око 23% популације,
- стопа незапослености младих (15–24 године) је 38,7% (АПС 2008),
- на евиденцијама незапослених налази се око 37.700 незапослених младих до 30 година,
- у структури незапослених, млади до 30 година чине 27,29% укупно незапослених,
- од укупног броја младих до 30 година који су незапослени, њих 15,83% су без икаквих занимања,
- од укупног броја младих до 30 година који су незапослени, њих 6,60% је са високом стручном спремом,
- од укупног броја незапослених младих лица до 30 година, њих 78,6% су или без радног искуства или имају радно искуство до три мјесеца,
- од укупног броја незапослених младих лица до 30 година, њих 57,8% су дугорочно незапослени (незапосленост преко једне године),
- образовање (стопа уписа у средње школе је 72,6%, што је ниже него у другим земљама у региону, БиХ је на 39. мјесту у Европи по реформи високог образовања, 3% становништва има високу стручну спрему, док је ЕУ просјек 15%).

- **Карактеристике тржишта рада младих у Републици Српској**

Истичемо да, услед недостатка података приликом анализирања понуде радне снаге, полазимо од истраживања спроведених у оквиру Анкете о радној снази (АПС), односно посматрамо групуацију од 15 до 24 године. Овакво посматрање је условљено непостојањем пописа становништва, тако да АПС представља једини извор података.

Стопа неактивног континента младе популације

У Републици Српској, од укупног броја запослених лица, на младе до 24 године отпада 8,5%. Истовремено, од око 142 000 младог радно способног становништва, 49 000 је активно на тржишту рада, а 93 000 је неактивно. Од 49 000 радно активне младе популације, 30 000 је запослених, а 19 000 је незапослених младих људи.

Основни проблем младих у Републици Српској је велика неактивност младе популације на тржишту рада. Стопа активности младе популације износи 34,4% и нижа је од просјечне стопе активности укупне радне снаге (47%), а далеко је нижа у поређењу са другим земљама региона и ЕУ (у Европској унији између 60%, у Италији и приближно 80% у Данској, Финској и Шведској). Исто тако, стопа активности је нижа за жене (27,1%) у односу на мушкарце (41%). Значајан проценат младих жена је неактиван и не учествује на тржишту рада. Оваква стопа активности, посебно када је ријеч о женама указује да тржишта рада у Републици Српској и БиХ нису структурирана, нити погодна за младе жене.

Сем обесхрабрености, као разлога неактивности, која представља 7,3% неактивног становништва, највећи разлози за неактивност младе популације на тржишту рада су слиједећи: учешће младих у процесу школовања, ниска стопа активности жена, недовољан ниво квалификација или неодговарајуће образовање, прекид школовања (нарочито у руралним срединама), недостатак радног искуства, које је услов за већину понуђених послова, недостатак „предузетничке“ свијести.

У наредном периоду нарочито је важно подржати што бржи излазак младе популације из образовног система (мисли се на високо образовање) и њихово брже укључивање на тржиште рада.

Стопа запослености и незапослености младе популације

Изразито неповољну чињеницу о положају младих на тржишту рада даје стопа запослености, која је далеко нижа од просјечне стопе запослености за радно активно становништво. У 2008. години је стопа запослености младих износила свега 21,1%. Ради поређења, просјечна стопа запослености радно активног становништва је износила 46,3%. Иста тенденција је код стопе незапослености која је за младу популацију у 2008. години износи 38,7% и пуно је виша од стопе незапослености радно активног становништва која је износила 20,5%.

Иако су показатељи тржишта рада у Републици Српској за младе повољнији у односу на Федерацију БиХ и Брчко Дистрикт БиХ, могу се сагледати прилично неповољни параметри који се односе на горе наведене стопе.

- **Структурне карактеристике незапослености младих**

У Републици Српској на евиденцији незапослених лица, са даном 30.06.2009. године, регистровано је 37.718 незапослених младих лица до 30 година старости.

Полна структура

Од укупног броја регистровано незапослених лица до 30 година, на жене отпада 50,94%. Учешће младих жена у регистрованој незапослености младе популације је натпросјечно у односу на укупан број незапослених.

Сагледавајући и динамику запошљавања женске популације кроз податке да од запослених лица са евиденције на жене отпада 36,80%, може се извући закључак да је су жене генерално, а и женски дио младе популације, једна од дискриминисаних група на тржишту рада. Упоредијући стопу незапослености младих жена у РС (≈42%) са истом у Европској унији (≈18%), увиђамо да би у петогодишњем периоду било неопходно смањивати број незапослених жена за око 6% да би се достигао европски просјек.

Квалификациона структура

Према квалификационој структури незапослених младих, највише младих на евиденцијама су квалификовани радници (њих 16.831 или 44,62 %). Затим, слиједећи су млади са завршеним четворогодишњим средњим образовањем (11.321 или 30,01%) и неквалификована млада радна снага (5.971 или 15,83%).

Гледајући квалификациону структуру незапослених младих у Републици Српској, можемо видјети да је највећи број младих своје формално образовање стекло завршавајући трогодишње и четворогодишње средње школе. Зато се оправдано може поставити питање квалитета средњошколског образовног система.

Млади са завршеном високом и вишом школском спремом у укупној незапослености учествују са 2.451 незапосленим лицем или 6,60%. Као и у другим земљама, млада лица са завршеним високим образовањем имају мању стопу незапослености од других и лакше се запошљавају за разлику од лица са нижим степеном образовања.

Највише брине чињеница да се на евиденцијама налази 15,83% младих без икаквог занимања (са или без завршене основне школе). Та лица имају веома малу шансу на тржишту рада и њихова једина шанса је могућност даљег настављања образовања (у формалном или неформалном образовању). Пошто је неформални систем образовања у Републици Српској у повоју, једина шанса овој категорији је систем формалног образовања.

Старосна структура

Најбројнија категорија младих незапослених лица су лица у доби између 20 и 24 године (12.787 или 33,90%). Ово представља проблем, јер млада лица су у том периоду у фази своје пуне животне, репродуктивне, креативне и стваралачке дјелатности и у том периоду рјешавају већину својих животних питања.

Као што би се и очекивало, најмалобројнија група су млади од 15 до 18 година старости и то једноставно због чињенице да се већина налази у процесу средњошколског образовања.

Структура незапослености младих по временској дужини чекања на запослење

Незапосленост која је дужа од једне године се сматра дугорочном незапослености. Разлог лежи у томе што незапослено лице после неког времена губи рутину и вјештину обављања послова свог занимања, те није у могућности да прати нове технолошке и друге иновације и психолошки је обесхрабрено у покушајима да нађе ново запослење. Поразна је чињеница да од укупног броја незапослених младих лица у Републици Српској, њих око 55% су незапослени дуже од једне године.

Најбројнија група младих запослење чека не дуже од шест мјесеци, што је очекивана и позитивна чињеница, јер млади су у односу на остале циљне групе најдинамичнији у тражењу посла, најатрактивнији су послодавцима код новог запошљавања и сразмјерно су спремнији за усвајање нових вјештина и сазнања. С друге стране, у дугорочној незапослености највише је оних који чекају посао од три до пет година. Примјетно је и то да је учешће младих жена у дугорочној незапослености веће од мушкараца, што иде у прилог чињеници да су младе жене на одређени начин код запошљавања дискриминисане у односу на мушкараце.

Посматрано по старосним групама, највећа дугорочна незапосленост је код старосне групације од 27 до 30 година, што није последица саме дужине активности на тржишту рада, него је и потврда чињенице да старије групе све теже проналазе запослење.

Незапосленост младих по дужини трајања радног стажа

Приликом објављивања слободног радног мјеста, послодавци по правилу траже одређено релевантно радно искуство. Међутим, како да млади људи који су тек изашли из образовног система, могу да располажу са било каквим радним искуством?

Због тога су нарочито важан процес практичне наставе кроз образовање и подршка пројектима волонтирања и стажирања, односно одрађивања приправничког стажа.

У укупно регистрованој незапослености младих у Републици Српској, њих 78,6% су без радног искуства или са радним искуством до три мјесеца. Њих 11,98% има радно искуство преко једне године, које према примјерима из праксе, представља највише тражен услов код послодаваца.

Пошто сада настаје тенденција ранијег изласка из образовног система (због трогодишњег студирања у вези са Болоњским процесом и због укидања службе војног рока), намеће се обавеза да већ младе особе од 20 година старости морају да имају минимално радно искуство у трајању од годину дана.

Сагледавајући предходно изнесене податке, за понуду младе радне снаге у Републици Српској можемо рећи слиједеће:

- понуда радне снаге је стална и нееластична,
- суфицитарност појединих занимања на страни понуде су највећим дијелом „производ“ економске ситуације и образовног система,
- у понуди радне снаге велико је учешће неквалификоване радне снаге, иако се она у релативном смислу смањује,
- постоји велики број лица без радног искуства,
- 2/3 незапослених је дугорочно незапослено,

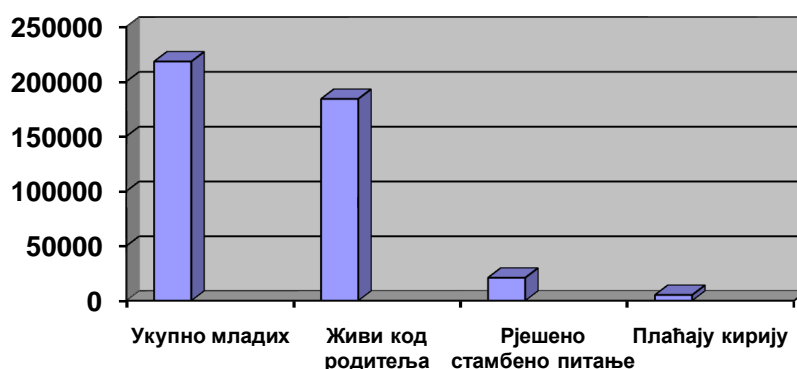
- радна снага у понуди је нефлексибилна (територијално и професионално),
- постоји структурна и територијална неусклађеност понуде и тражње на тржишту рада,
- радна снага је неприпремљена за суочавање са изазовима на тржишту рада.

Незапосленост младих на тржишту рада карактерише низак степен партиципације и ниска стопа запослености, као и висока просјечна стопа незапослености.

2.2. Стамбена политика за младе

Стамбена политика за младе представља веома значајну област у оквиру документа Омладинска политика, без обзира на чињеницу да ли се документ доноси на локалном, ентитеском или државном нивоу. Квалитетна израда и успјешна имплементација стамбене политике, односно ефикасно провођење мјера које имају за циљ стамбено збрињавање и осамостаљивање младих од великог су значаја за укључивање младих у друштвену заједницу и стварање осјећаја припадности.

Значајан број младих у Републици Српској нема ријешено стамбено питање, а најчешће појаве су да млади живе са родитељима или да, уколико су запослени, изнајмљују стан и сл. Према подацима Републичког завода за статистику добијеним из Анкете о потрошњи домаћинства (2007. година) на узорку од 3,153 домаћинства у РС, од којих је 2,622 анкетирано, процијењен број младих (17–30 година старости) у РС је 218,166. Процијењено је да 184,051 младих живи са родитељима/старатељима, док 20,889 младих има ријешено стамбено питање, а 5,185 младих плаћа кирију. Наведени подаци дати су на слици:

Истраживање Друштва психолога РС под називом „Проблеми и потребе младих града Бањалуке“, показало је: „млади града Бање Луке осјећају оптерећеност дуготрајном стамбеном и материјалном овисношћу од родитеља, и ово више осјећају студенти, као и запослени и незапослени млади људи“. Индикативно је да стамбена зависност од родитеља значајно утиче на младе, њихово психолошко стање, те да је узрок многих других, углавном негативних, појава у друштву.

Досадашње мјере које су провођене са циљем побољшања стања у овој области нису довеле до значајнијих промјена, а огледале су се углавном у давању стамбених кредита за младе, субвенционисања каматне стопе код стамбених кредита комерцијалних банака и сл. Нажалост, за већину младих људи основни проблем јесте запослење које директно утиче на могућност добијања кредита и рјешавање стамбеног питања. Из тог разлога је неопходно одређену пажњу посветити и повезаности ова два проблема, али и планирати одређени број мјера које би могле донијети неке промјене.

Тренутно стање и актуелни проблеми који се односе на рјешавање стамбених питања за младе захтијевају заједнички ангажман Владе РС (Министарства породице, омладине и спорта, Министарства финансија, Министарства за грађевинарство и екологију,) Инвестиционо-

развојне банке РС, локалних власти и невладиног сектора. Наравно, начин рада и рјешавања стамбене проблематике младих прати и одређени број раније успостављених мјера, које имају за циљ подршку младим приликом рјешавања стамбеног проблема.

2.3. **Образовање и култура**

2.3.1. **Образовање**

Образовање видимо као цјеложивотни процес чија је основна улога да кроз своје различите облике омогући младима да остваре и развијају своје потенцијале унапређујући тако сопствени квалитет живота и тиме доприносећи развоју и унапређењу квалитета уже и шире друштвене заједнице у којој живе.

Образовање можемо посматрати као цјелину коју чине три цјелине: формално образовање, неформално образовање и животно (информално) образовање. Формално образовање је хијерархијски уређен, временски степенан систем који се спроводи у основним, средњошколским и високошколским институцијама. Неформално образовање је као организована образовна активност ван формалног система које спроводе различите институције, организације, удружења, клубови, групе, и то кроз различите облике (семинари, тренинзи, радионице). Животно (информално) образовање је процес гдје појединац стиче знања, вјештине, ставове, вриједности из свакодневног искуства од породице, вршњачке групе, медија и других чинилаца.

Узимајући у обзир тренутно стање образовног система и друштва у цјелини у овом документу ћемо се примарно бавити формалним и неформалним образовањем као цјелинама на које се системски, интегрално и непосредно може дјеловати, док ће животно образовање бити посматрано као цјелина на коју се дјелује посредно (кроз претходна два). Разлог оваквог размишљања су нагомилани проблеми везани за формално и неформално образовање који се ургентно морају рјешавати, а њихово рјешавање ће имати несумњиво позитивне реперкусије на животно образовање.

Формално образовање

Идентификоване проблеме везане за формални систем образовања разматрали смо у односу на систем, образовни процес, наставни кадар и младе.

Проблеми који се односе на систем су:

- спора и неефикасна реформа школског система (проблем циљева образовања, неприлагођеност образовног система потребама младих),
- искривљен систем вриједности (осјећај одговорности, лоши узори),
- спорост васпитно-образовних институција у односу на промјене које се дешавају,
- недовољна повезаност образовања и рада.

Проблеми који се односе на образовни процес:

- лоша комуникација између младих и одраслих – генерацијски јаз,
- недостатак финансијских средстава која би поспјешила наставни и ваннаставни рад са младима,
- недовољна инклузивност,
- запостављена васпитна функција школе,
- споро и недовољно развијање и богаћење ваншколских и ваннаставних активности,
- радни простор,
- недовољна отвореност школа за искуства из окружења (изолација),

- ауторитарни систем односа у образовању,
- недостатак савремених наставних средстава и учила.

Проблеми који се односе на наставни кадар:

- недостатак професионалног усавршавања наставника,
- недовољна мотивисаност наставног кадра.

Проблеми који се односе на младе:

- недовољна мотивисаност ученика за квалитетно учествовање у образовном процесу.

Неформално образовање

Основни проблем неформалног образовања младих је што у друштву није довољно признато и то представља извор осталих проблема. Проблеме везане за неформално образовање младих посматрали смо у односу на програме неформалног образовања и оне који те програме спроводе.

Проблеми који се односе на програме неформалног образовања:

- недовољна подршка неформалним облицима образовања младих што доводи до смањеног броја програма и/или пада квалитета програма,
- недовољно информисање о програмима,
- недовољно искоришћавање потенцијала младих (игнорисање образовних потреба младих).

Проблеми који се односе на реализаторе програма:

- недовољна сарадња школа, НВО, институција, медија, удружења, клубова и осталих субјеката који спроводе програме неформалног образовања,
- недовољно подстицање младих да се прикључе организацијама младих и за младе,
- волонтерски рад се не вреднује адекватно.

2.3.2. Култура

Култура је третирана као скуп процеса, промјена и творевина материјалне и духовне природе настале као последица људског дјеловања.

У овом документу, акценат је стављен на духовну (симболичку, нематеријалну) културу, док је материјална разматрана у контексту бољег разумијевања друштвених феномена. Прецизније речено, култура је овдје сагледана као скуп вриједности и феномена који појединца, групу и друштво у цјелини води ка позитивном помаку, а узимајући у обзир просторне и временске специфичности. Република Српска, као мултикултурална средина, подстиче очување и унапређење идентитета различитих националних група и у том смислу се подржава и његује интеркултуралност, посебно у виду савременог израза.

Питање културе сагледано је као динамичан процес који је у спреси са свим елементима друштва. Као још један од феномена који је третиран под широким појмом „култура“ је и умјетност. Умјетност је сагледана као сложен процес комуникације између умјетника, умјетничког дјела и публике, а уз уважавање плуралитета умјетничких језика, система вриједности, идеја и стилова.

Радна група бавила се испитивањем могућности за унапређење два аспекта културе: преношење и пласман постојећих елемената у области културе и стварање услова за успостављање нових система вриједности. Идентификоване су слиједеће групе проблема: инфраструктурни и ресурсни проблеми, неприлагођеност институција културе потребама младих, проблеми везани за младе као конзументе програма културе.

Проблеми који се односе на инфраструктуру и ресурсе:

- недовољно простора намијењеног младима (простор за рад и реализацију садржаја),
- постојећи простори нису адекватно уређени и опремљени,
- недовољна финансијска подршка за иницијативе младих.

Проблеми који се односе на неприлагођеност институција културе потребама младих:

- неадекватно информисање – постојећи начини информисања младих у раскораку су са потребама и навикама младих,
- комуникација младих са институцијама,
- недовољно подршке иницијативама младих,
- институционални замор (људи који годинама организују догађаје, недовољно нових идеја, неинвентивност),
- недовољно развијена продукција (филм, музика, књижевност, визуелно стваралаштво...),
- недовољно младих у институцијама културе (запослених),
- недовољна сарадња институција (нпр. школа и институција културе),
- недовољан квалитет појединих садржаја – поједини садржаји се организују али млади их не посјећују (задовољена форма, а суштински није ријешен проблем).

Проблеми који се односе на младе као конзументе културе:

- недовољно заинтересованих младих за садржаје из културе.

2.4. Социјална политика за младе

Појам социјалне политике се често различито дефинише. У неким од дефиниција истиче се да је социјална политика:

- друштвена дјелатност чија је садржина укупност животних, радних и друштвених услова у којима се одвија процес друштвеног развоја и она доприноси остваривању циљева у погледу положаја човјека, његовог свестраног развоја, обезбјеђивању социјалне сигурности, хуманизацији друштвеног рада и људских односа,
- непосредна брига за човјека, за његову егзистенцију, могућност рада, подмиривање његових потреба,
- неутрализовање негативних посљедица егзистенцијалне несигурности,
- побољшавање животних и радних услова,
- заштита лица погођених социјалном незгодом итд.

Из наведеног слиједи да појам социјална политика обухвата веома широку област. Код дефинисања појма социјалне политике најчешће спомињани проблеми су: глад, посао, смањење смртности, кров над главом, проблеми угрожених и маргинализованих категорија, неразвијеност руралних регија, превенција насиља, функционисање породице, равноправност полова, развој и улога међурелигијског дијалога, итд.

Потреба за јаснијим одређивањем социјалне политике према младима, у оквиру осмишљавања опште омладинске политике у РС, намеће се и заснива на драматичним подацима о социјалном стању младих у РС. Највећи дио младих у РС припада становништву које живи на ивици биједи (према подацима Environment in BiH 2002, око 60% становника РС живи на ивици биједи). Даље, БиХ има најнижи национални доходак по глави становника (GDP), и у окружењу и у Европи (према Environment in BiH 2002, национални доходак или GDP за 1997. годину био је у БиХ 898 \$, а за 2001. године процјене су једва прелазиле 1000 \$). По истраживању Друштва психолога РС „Млади и токсикоманије“ (Милосављевић, Душанић, Зечевић, Ловрић, Чекрлија, Дробац, 2004. година) око 50 % младих стално живе у Бањој Луци,

док су се остали касније доселили. Око 32 % младих је изгубило некога од уже или шире породице током рата. Даље, млади су дио становништва које је окружено социјалном патологијом (у порасту су токсикоманије, делинквенције свих видова, насиље, самоубиства) као манифестном супкултуром у читавој РС, па тако и у Бањој Луци. Потврда ове констатације је и податак да је БиХ у периоду од 1954. до 1981. године имала просјечну стопу самоубиства 7.3 (Милосављевић, 1997), а 1996. године сама Република Српска, као ентитет БиХ, имала је просјечну стопу самоубиства 26.4 (Извјештај Министарства унутрашњих послова РС за 1996. годину). У истраживању из 2005. године (Милосављевић, Душанић, Дробац – Ступар, Турјачанин, Зечевић, 2005. година) највећи проблеми и потребе су такође из социјалног домена.

Као најтежи проблем млади наводе незапосленост, а као највећу друштвену потребу, потребу да се учини нешто по спречавању насиља у породици, те побољшању друштвене бриге за младе са посебним потребама.

Приликом креирања плана социјалне политике према младима у РС, водило се рачуна и о плану о социјалној политици и његовим принципима, за цијелу Републику Српску. Принципи који се најчешће спомињу су:

- једнак третман различитих група,
- смањење сиромаштва,
- смањење неједнакости,
- смањење маргинализације,
- стављање клијента у центар,
- развој партнерства у заједници,
- самоодрживост, итд.

У оквиру документа Омладинске политике, неки од аспеката социјалне политике (нпр. запошљавање, здравствена политика...) због своје важности посебно се обрађују и због тога нису укључени у дио о социјалној политици према младима.

Данас имамо ситуацију да се често дешава да на различитим нивоима власти, те у неким општинама имамо ситуацију да млади нису укључени у рад тијела која се баве питањем младих. Такође, у неким општинама није донесена ни Омладинска политика за младе на нивоу општине, документ који је основа функционисања младих у општини.

Континуирана психосоцијална подршка младим у РС је присутна више као изузетак него као правило. За нормалан психосоцијални развој младих људи, а упоређујући документе из развијених земаља, дошли смо до закључка да је неопходно основати службу која би се бавила психосоцијалном подршком дјецe и младих. За рад службе неопходно је осигурати неопходне материјално-техничке услове, те запослити најбоље стручњаке. Такође, служба мора континуирано спроводити активности на развоју социјалних програма за унапређење живота младих. Неопходно је и упознати широке народне масе о раду и улози службе у психосоцијалном развоју дјецe и младих. Служба би, такође, имала задатак и да се повезује са свим институцијама и НВО сектором у сврху подршке сличних програма, размјене искустава и сл.

Свједоци смо да је подршка младим родитељима недовољна у односу на потребе које су присутне. Дјечији додатак за прво рођено дијете Законом о дјечијој заштити није прописан (изузетак је дијете са инвалидитетом, без обзира на редосљед рођења и износи 100,00 КМ), за друго рођено је 45,00 КМ, треће 100,00 КМ, четврто 45,00 КМ. Износи су у складу са расположивим средствима за дјечију заштиту и примарно носе социјално заштитни карактер, а дјелимично популациони (увећан дјечији додатак за треће рођено дијете).

Независно од материјалних услова, што је одређено цензусом, право на додатак на дјецу имају породице погинулих бораца, дјецa цивилних жртава рата и ратних војних инвалида I и II категорије, дјецa – цивилне жртве рата и дјецa без родитељског старања.

Младима на селу је неопходно омогућити добра средства комуникације, инфраструктурна решења, едукативне програме и сл. Све те активности довешће да млади остају на селу, а да услове живота имају сличне оним у урбаним дијеловима општина.

Активностима које су дефинисане у овом стратешком правцу ћемо омогућити младим људима да свој талент испоље у најбољем свјетлу. Отварањем Центра за рад са младим талентованим људима ћемо институционализовати овај дио социјалне политике и омогућити талентованим младима да имају институцију која се бави њима, а која функционише у сарадњи са ресорним министарствима и институцијама од важности за њен рад. Вршњачка едукација је јако битан сегмент едукације младих људи присутан у развијеним земљама свијета.

Једна од теза у образовању у земљама ЕУ јесте и неформално образовање. Увођење радионица у наставу кроз које би се обрађивале теме из репродуктивног здравља, болести зависности и прве помоћи би свакако доприносиле здравијем начину живота и превенцији повреда и обољења код младих. Спровођењем ових програма информисање младих са квалитетним пропратним материјалом би сигурно, а то показују и параметри из ЕУ, довели до побољшања социјалне слике младих у РС. Сматрамо да је развој превентивних програма основа здравог и социјално стабилног друштва.

Вулнерабилне групе младих људи представљају посебно осјетљиве групе младих људи. Нарочито смо акценат ставили на младе који су смјештени у васпитно-поправним домовима, њиховом животу у тим институцијама те правилној социјализацији по повратку у заједницу.

Подршка вулнерабилним групама и превентивни програми за исте су такође битни. Свједоци смо да је малољетничка делинквенција у порасту, те је неопходно спровести све превентивне мјере које су дефинисане кроз активности како би се она смањила. Такође је неопходно спроводити едукативне и превентивне програме у васпитно-поправним домовима о ненасилној комуникацији.

2.5. Информисање младих

Информисање младих је образовни процес којим се млади људи оспособљавају да на правилан начин доносе одлуке и праве позитивне изборе у свом животу. Кроз овај процес младој особи се помаже да:

- лоцира и интерпретира релевантну информацију,
- да разумије опције које му стоје на располагању, као и могуће исходе и ризике које носи свака од разматраних алтернатива,
- да примјени информацију на свој специфичан случај како би могао да донесе одлуку о одговарајућој акцији.

У процесу информисања младих могу се разликовати слиједећи учесници и елементи:

- извори информација (емитенти),
- канали за пренос информација (медији),
- примаоци информација (реципијенти),
- повратна спрега (feedback).

Ефикасност процеса информисања зависи како од кванитета (обима), тако и од квалитета (разумљивости, прилагођености, доступности, правовремености, употребљивости итд.) информација које се преносе младим људима. Посматрано оперативно, било каква информативна или комуникациона кампања према младим људима мора уважавати слиједеће:

- садржај информације мора бити усклађен са очекивањима младих,
- инструменти и канали који се користе за дисеминацију информација морају бити лако доступни и лаки за коришћење, а информације морају досегнути младе људе у окружењу у којем се углавном крећу (у школама, у њиховим локалним круговима, на улици и сл.),
- ови инструменти и канали морају бити међусобно повезани (умрежавање).

• Потребе младих

Појам „млади“ описује фазу живота између дјетињства и одраслог доба. У том периоду, млади људи имају специфичне потребе, које настоје да задовоље, као и проблеме, које настоје да ријеше, током процеса укључивања у друштвену заједницу и преузимања својих друштвених улога.

Генерално посматрано, према доступним истраживањима, млади у БиХ најчешће имају потребу за информацијама о могућностима за провођење слободног времена (41%), запошљавању (40%) и образовању (39%).

Потребе за информацијама најмање су изражене када су у питању политика (14%), социјална заштита (16%), бизнис (17%) и кредити (18%).

Потребе младих варирају у зависности од узраста. У раним фазама, млади се углавном више интересују за забаву и могућности провођења слободног времена. У каснијим фазама, почињу да јачају интересовања везана за образовање, запошљавање, културу, бизнис и сл.

Посматрано по полу, мушкарци знатно чешће од жена имају потребу за информацијама везаним за запошљавање, кредити и бизнис, док жене знатно чешће имају потребу за информацијама о образовању, културним дешавањима и здравственој заштити.

• Потребе друштва

У том смислу, друштво има одређене дугорочне потребе, при чему њихово испуњавање увелико зависи од степена информисаности младих и њихове укљученост у друштвене процесе. Врло често млади људи нису довољно свјесни своје улоге у друштву и не исказују довољно интересовања за одређене теме. Из тог разлога, неопходно је, користећи примјерен начин комуницирања, информисати (едуковати) младе о свим битним питањима, која представљају тежње или проблеме друштва у којем живе, као што су:

Економски раст и развој – привреди РС потребни су млади, образовани, стручни и способни кадрови, израженог предузетничког духа, који ће бити покретачи промјена. У том циљу, информисање младих треба бити усмјерено на промоцију предузетништва, као и на могућности за образовање и стручно усавршавање, запошљавање, покретање сопственог бизниса и сл.

Боља здравствена заштита – тежња друштва у домену здравствене заштите јесте што мањи број обољелих и што мања смртност. У том смислу, веома је битна промоција здравља и едукација младих о начинима здравог живљења и о превенцији болести (нпр. HIV/AIDS, рак, дијабетес итд.).

Европске интеграције – РС и БиХ налазе се на путу стабилизације и придруживања ЕУ, што отвара бројне шансе за младе у домену образовања, културне размјене, коришћења средстава из фондова ЕУ за разне пројекте и сл.

Развој демократије – степен развоја демократије у РС још увијек није на нивоу развијених земаља. Млади су углавном незаинтересовани за политичка питања, што се манифестује незадовољавајућим процентом излазности младих на локалне и парламентарне изборе.

Смањење друштвених девијација – свако друштво суочено је са проблемима који су везани за негативне друштвене појаве попут криминала, наркоманије, насиља и сл. Овоме су посебно изложени млади, који често постају жртве, али и носиоци ових појава.

Национална, вјерска и расна толеранција – с обзиром на то да је РС Уставом дефинисана као мултиетничко друштво, уважавање различитости представља темељ на коме она почива, као дио дејтонске БиХ и као будући дио ЕУ. Из тог разлога, кроз информисање младих, веома је битно градити дух толеранције.

Једнакост полова – информисање младих мора бити усмјерено ка изградњи схватања и уважавања једнакости између полова.

Заштита животне средине – информисање младих о овој теми треба да буде усмјерено на повећање свијести о очувању воде и ваздуха, смањењу емисије штетних гасова, већем коришћењу обновљивих извора енергије, повећању степена рециклаже отпада итд.

Развој културе – информисање младих у овој области треба да има за циљ развој младих као културних стваралаца, али исто тако и њихов развој као конзумента културе.

Побољшање старосне структуре – информисање младих треба бити усмјерено на промоцију улоге породице као основне ћелије друштва, са циљем повећања наталитета, смањења броја нежељених трудноћа и побачаја, смањења броја развода, смањења иселјавања младих итд.

• **Извори информација**

Ефективност и ефикасност информисања младих почива на обиму (броју), величини и локацији извора информација. Такође, битан је степен поузданости, објективности и доступности извора информација, као и самих информација које они креирају.

Изворе информација за младе у Републици Српској чине:

Јавне институције Републике Српске:

- научно-образовне установе (основне и средње школе, факултети, универзитети, институти, културни центри);
- Влада Републике Српске и ресорна министарства;
- остале управне организације Владе Републике Српске;
- општине и градови;
- јавна предузећа.

Приватни сектор Републике Српске:

- приватна предузећа и предузетничке дјелатности;
- удружења привредника;
- банке и удружења банака.

Невладин сектор у Републици Српској:

- омладинске организације;
- остале невладине организације.

Остале институције:

- институције БиХ;
- међународне организације и агенције;
- развојне институције (РАРС, ИРБРС, локалне и регионалне развојне агенције).

• **Канали за пренос информација**

Најчешће употребљавани канали комуникације и информисања младих у Републици Српској су:

Електронски медији:

Телевизија (земаљска, сателитска, кабловска) као канал информације представља медиј путем којег се млади најчешће информишу о проблематици која спада у зону њиховог интересовања. Према доступним истраживањима, телевизија је главни канал преко којег се млади у РС и БиХ информишу о свим релевантним питањима. Међутим, проблем представља чињеница да омладински програм чини мали проценат у укупној структури програма, као то да највећи дио тог програма чине емисије забавног, а знатно мање образовног типа.

Радио (локалног, регионалног и националног домета) представља допунски канал који може да преноси информације ка младима. Иако га прати око 40% младих, овај канал има

знатно мањи потенцијал у поређењу са телевизијом јер га млади углавном користе за слушање музике и праћење спротских вијести.

Интернет је савремени канал и облик комуникације који информације преноси путем електронске поште, као и путем специјализованих веб страна (портала) за младе. У посљедње вријеме, посебно је изражен тренд коришћења тзв. социјалних мрежа, преко којих млади размјењују све више и више информација. Према подацима који се могу пронаћи на Интернету, на најпопуларнијој социјалној мрежи (Facebook) регистровано је преко 350.000 корисника из БиХ, што указује на велики потенцијал овог канала, који још увијек није довољно препознат и искоришћен код нас.

Штампани медији:

Дневне и седмичне новине представљају значајан канал за пренос информација ка младима. Према истраживањима, 81% младих редовно или повремено чита дневне, а њих 74% седмичне новине. Ако посматрамо садржај који млади читају у новинама, доминирају забавни садржаји, а садржаји политичке, друштвене и економске природе су у другом плану.

Специјализоване омладинске публикације чине општи и специјализовани периодични часописи и публикације намијењене младима, владина и локална новинска издања за младе (брошуре, каталози), омладинска штампана гласила, промотивни леци и брошуре за младе у оквиру реализације одређених омладинских активности и пројеката итд.

Информативни центри и сервиси:

Републички и локални омладински инфо-центри и сервиси представљају веома значајан канал двосмјерне комуникације, иако нису довољно развијени и употребљавани. Тако, постоји податак да се свега 7% младих се у посљедња три референтна мјесеца информисало преко одређеног информативног сервиса специфично намијењеног за потребе младих. Ово знатно одступа од европског просјека, гдје млади много више користе услуге ових центара. Таквих центара има више од 7.000 у 25 европских земаља са преко 12.500 запослених службеника за информисање младих и више од 20 милиона младих који годишње посјећују инфо-центре.

Омладински информативни пултови: ријеч је о једном од ријетких једносмјерних канала комуникације који користе само млади према усмјеравању комуникације према свом окружењу.

Визуелно-стационарни канали: билборди, информативне табле, видео-презентације путем видео-екрана, покретна промотивна возила, итд.

Остали канали:

Редовне и повремене спортске и културне активности,

Привредно-економске активности,

Политичке активности (предизборне кампање политичких партија, активности политичких партија, конференције за медије политичких партија, итд.).

Неформални канали: млади често информације о послу или другим садржајима које их занимају добијају и путем неформалних разговора са својим пријатељима, познаницима и родбином.

Ситуација у окружењу је таква да се користе разноврснији канали за пренос информација према младим, које се проводе кроз активности:

- већи број класичних канала информисања,
- консалтинг и савјетодавне услуге,
- услуге вођства, подршке, подучавања и тренинга,
- умрежавање, упућивање на специјализоване службе, јачање улоге медија и др.

2.6. Мобилност, омладински рад и организовање

2.6.1. Мобилност младих

Препорука Европске повеље о учешћу младих у животу на општинском и регионалном нивоу, али и домаћих прописа у областима које регулишу питања младих и омладинског организовања, јесте да су млади брига како друштва тако и државе. Такође, млади морају бити охрабрени и подржани у учешћу у друштвеном животу. Ово је битно зато што је учешће младих у заједници кроз активан невладин сектор (омладински рад, мобилност младих, волонтеризам, и др.) или друге облике активности младих (преко неформалних група младих) једна од битних одлика демократског друштва. Истовремено, активности у области омладинског рада и мобилности младих, усвојене и проведене од стране младих људи уз институционалну подршку друштва, обезбјеђују друштвену интеграцију младих, представљају помоћ младим да развију осјећај одговорности, самосталности и солидарности, те доприносе развоју активног грађанства.

Млади људи су најмобилнији слој становништва. Ипак, на нивоу РС не постоји општеприхваћена дефиниција мобилности младих. Закон о омладинском организовању РС препознаје само „међународну омладинску сарадњу“ и то као различите облике сарадње са младима на међународном нивоу. Недостатак овог појма је у томе што не обухвата мобилност појединаца и неформалних група већ се односи искључиво на представнике удружења/организација младих. У погледу термина мобилности младих ова област је третирана као међународна сарадња. То по себи искључује мобилност младих унутра земље и ентитета, те покретљивост младих у правцу село–град и град–град. Тренутно стање у овој области је незадовољавајуће – већина младих није путовала у иностранство, а чак 40% младих у БиХ нема пасош. Ситуација у законодавству које се односи на мобилности младих али и у погледу испуњавања обавеза републике или локалних заједница према младима, није на адекватном нивоу.

Стање у области правних прописа, ставови младих и приједлози за рјешење постојећих проблема су процијењени и урађени (за обе области – мобилност младих и омладински рад) на основу података из истраживања „Млади требају омладинску политику“ (ГТЗ, Комисија за младе БиХ, 2008), SWOT анализа које је урадила Радна група, те кроз консултације са омладинским невладиним организацијама из РС.

Резултати истраживања „Млади требају омладинску политику“ се заснивају на репрезентативном узорку од 1500 младих људи, између 16 и 30 година из 53 локалне заједнице у БиХ. Такође, проведена је 21 фокус група у девет градова/општина са 168 учесника. Према овом истраживању, млади у БиХ најчешће путују у свом ентитету, а млади из РС чешће прелазе ентитетску границу, док се у погледу иностранства највише путује у сусједне земље. Најчешћи програми организованог одласка у друге средине (у земљи и ван) су организоване екскурзије. Истраживање показује да је 74% младих из РС путовало у други град у БиХ у посљедњих 12 мјесеци (истраживање се односи на 2008. годину), а 33% младих из РС је путовало у ФБиХ. 70% младих из БиХ је спремно угостити или бити гост у домаћинству припадника других народа у БиХ или вани. Даље, 39% младих у БиХ из руралних средина никад није путовало у другу земљу. У друге земље 80% младих одлазе као туристи, у посјету родбини и пријатељима, а најчешће дестинације су сусједне земље: у Хрватску је путовало 25% младих из РС, у Србију и Црну Гору 47% (постотак у односу на младе у ФБиХ). Млади из РС најчешће путују као туристи 42% (постотак у односу на младе у ФБиХ), те у посјету родбини 39% (постотак у односу на младе у ФБиХ). Према истом истраживању, 7% младих из РС је живјело у иностранству дуже од три мјесеца (образовање, рад, и др.); 40% младих у БиХ старосне доби од 18 до 30 година нема пасош; 3% младих у РС, поред БиХ пасоша има и хрватски. У погледу одласка из земље (трајно или привремено) 67% младих у БиХ би напустили земљу, а 5% младих из РС је већ преузело конкретне мјере у тренутку када је студија рађена. Као неке од препрека мобилности учесници фокус група (проведених у оквиру истог истраживања) из девет градова су навели: недостатак финансијских средстава, слабу организованост студентских размјена и неинформисаност младих. Учесници су навели да

предрасуде које се креирају кроз политичку пропаганду представљају основне препреке за интензивнију мобилност младих.

На основу наведеног и SWOT анализе коју је урадила Радна група, за мобилност младих и омладински рад препознати су предности и главни проблеми у вези са мобилношћу младих. Основна снага постојећег стања је постојање законског и институционалног оквира (Закон о омладинском организовању, Закон о волонтирању, Министарство омладине, породице и спорта, Одбор за питања младих Народне скупштине РС, на локалном нивоу су успостављени службеници који раде са младима, а у буџетима су издвојена средства за младе). Постоји потенцијална инфраструктура за хостеле, дјелују и организације које имају искуство на пољу мобилности младих, а урађени су први кораци код успостављања контакта и партнерства (власти – омладинске организације). Ипак, постојећи правни оквир је неодговарајући – појмови мобилности и омладинског рада нису дефинисани и ограничени су. Омладинска политика није у потпуности реализована како на нивоу РС тако ни на локалном. До сада су финансирани пројекти, а не програми који би организацијама обезбиједили одрживост, а младима већу мобилност. Уочено је да је степен партнерства у односу НВО–власт (и/или коменаџмент) на ниском нивоу, те да је мали број младих људи који су уопште путовали. Општи циљ у области мобилности младих није одређен. Препрека мобилности младих је и важећи визни режим са већином земаља. Постојећи режим је комплексан и дискриминаторан. Постоји проблем одласка младих „стручњака“ односно професионалаца који имају искуства и (не)формално образовање у области мобилности младих. Ситуација је узрокована укупном социјално-економском ситуацијом у републици. Смјештајни капацитети у виду хостела и друге инфраструктуре су неадекватни – или их нема или постојећи нису доступни. Младе Републике Српске карактерише пасивност и неинформисаност.

Како би се ријешили проблеми и осигурали адекватни програми у области мобилности младих потребно је (ре)дефинисати појам мобилности на нивоу закона придржавајући се праксе европских земаља. На европском нивоу мобилност се проводи преко тзв. пројеката мобилности, а постоји неколико таквих програма од којих је најзначајнији „Млади у акцији“ (2007–2013). Земље у региону у својим националним плановима или програмима за младе слично дефинишу питање мобилности младих (Хрватска, Србија/Војводина). Мобилност подразумијева образовну, клатурну и туристичку мобилност младих, односно појам укључује образовну, културну и туристичку покретљивост, као и међународну сарадњу и размјену. У случају младих РС оваква мобилност представља један од потенцијала за развој не само појединца него и заједнице.

Мобилност младих је концепт који подразумијева путовање младих у земљи или ван земље с циљем стицања нових знања, вјештина, размјене културе/искустава на локалном/међународном нивоу, и др. Овакво схватање мобилности је неопходно зато што млади као друштвена група нису хомогени, а њихове потребе у погледу мобилности се разликују. Омладина се разликује по друштвеном статусу, имовинском стању, образовању, животним опредјељењима, надама и тежњама.

2.6.2. Омладински рад и организовање

Омладински рад је дефинисан Законом о омладинском организовању РС (Члан 2): „Омладински рад, односно активност подразумијева облике друштвено-корисног рада из области интересовања омладине у који су укључени и којим се доприноси унапређењу положаја младих“. Омладина остварује право оснивања и удруживања у омладинске организације, које чине омладински сектор у Републици Српској. Даље, у Закону се помињу термини „стручни рад и усавршавање“ у омладинском сектору, али изричитно не стоји да је то дио појма „омладински рад“ како је дефинисано међународним стандардима.

У својим законодавствима, земље различито дефинишу овај термин, а као релевантно полазиште може се узети поимање омладинског рада, тј. рада са младим као групу активности са младим или за младе у областима социјалних, културних или политичких активности, а све чешће се укључује и област спорта, као и друге теме у вези са младим (Савјет Европе). Тако је у Youth Work Act 2001 (Ирска) рад са младима дефинисан као планиран образовни програм

креиран са циљем пружања подршке младој особи кроз волонтеризам (двје битне карактеристике овог рада: додатак је формалном образовању и пружају га углавном омладинске непрофитне организације). У Белгији (Фландрија) омладински рад је збирно име за иницијативе које се имплементирају за дјецу и младе од стране младих, најчешће омладинских радника. Омладински рад обухвата активности и програме засноване на методама и принципима неформалног образовања са циљем да се потпомогне развој младих људи у свјесне и одговорне чланове заједнице (Србија).

Основни циљ рада с младима је подршка њиховом укључењу у живот заједнице, те пружање могућности младим људима да сами стварају своју будућност. То је планирана, сврсисходна, свјесна активност и подршка младима, а прилагођена је њиховим потребама (различита животна доб, имовинско стање, образовни статус, и др.). Ове активности укључују ваннаставне образовне активности, информисање, спорт, савјетовање младих, подршку код професионалне оријентације, вођење међународних пројеката, слободно вријеме, подршку маргинализованим групама младих, подршку припадницима мањина, рад са ризичним групама, и др. Иако у РС није препознат и законом регулисан, рад са младима је посебна професија, која је, по међународним стандардима, заснована на формалном образовању стеченом на високошколској установи и посебним програмима обуке.

За младе у РС, као и омладинску популацију, може се рећи да су неактивни млади. У студији „Млади требају омладинску политику“ наводи се: „2% младих у БиХ су чланови савјета младих на локалном нивоу; 1% младих у БиХ су чланови комисија за младе на локалном нивоу, а исто толико младих је учествовало у изради стратегије за младе; учешће младих у раду НВО је 8%; млади сматрају да у раду НВО постоји више прилика за волонтерски рад него у другим организацијама (нпр. политичке партије)“. Млади углавном имају позитивно мишљење о раду и пројектима омладинских невладиних организација на подручју своје општине или града (79% испитаника). Међутим, само 3% младих из РС је у посљедњих годину дана судјеловало у организовању активности за младе на локалном нивоу. Резултати добијени у раду са фокус групама су показали да млади нису у потпуности информисани са дјеловањем НВО. Мали број испитаника зна именовати омладинске организације из своје општине/града. Млади ове организације виде као спону између власти и грађана чија је функција да указују на проблеме у друштву. У погледу волонтеризма велики број младих волонтеризам описује као неплаћен, добровољан рад или хуманитарни рад, а извјестан број у волонтеризму види могућност стицања радног искуства, знања, вјештина и сл.

Као позитивне аспекте постојећег стања у области омладинског рада треба издвојити законски и институционални оквир те успостављене структуре, средства и подршке за рад са младима на локалном нивоу. Највећи потенцијал за развој свакако представљају постојеће омладинске организације односно омладински центри, те образовани појединци који дјелују у овој области.

Проблеми присутни у области омладинског рада могу се сврстати у неколико група (на основу SWOT анализе коју је урадила Радна група, истраживања „Млади требају омладинску политику“ (ГТЗ, Комисија за младе БиХ, 2008), консултација са омладинским организацијама): постојећи правни оквир је неадекватан (појам омладинског рада је ограничен); не постоји препознавање и вредновање појма омладинског рада, те непризнавање статуса омладинског радника; не постоји систем образовања (било формалног или неформалног) у области омладинског рада и омладинских радника (а у вези са лиценцирањем и едукацијом омладинских радника). У РС статус омладинског радника није признат, а не постоји прецизан податак о броју професионално запослених особа које раде са младима у контексту омладинског рада, тј. рада са младима. Као и код области мобилности, Омладинска политика није у потпуности реализована како на нивоу РС тако ни на локалном нивоу.

2.7. Слободно вријеме младих и партиципација младих у друштву

Једна стара пословица каже: „Досада је највеће зло и из ње излазе сви остали ђаволи.“ Ова једноставна изјава сликовито илуструје у којој мјери је важно квалитетно испунити

слободно вријеме људи. Неки научници чак кажу да је у једном друштву важније осмислити слободно вријеме него радно вријеме становништва. Уколико је слободно вријеме квалитетно испуњено из њега се рађају бројне друге благодети и резултати из области културе умјетности, спорта, науке итд., који воде општем друштвеном просперитету. Насупрот томе, неиспуњено слободно вријеме води песимизму, беспомоћности, пороцима, беспосличарењу и другим видовима асоцијалног понашања. Из тих разлога веома је битно да свако друштво које држи до своје будућности стратешки организује слободно вријеме прије свега младих, јер га они и имају највише.

Планирање слободног времена и учешћа младих у друштву је и једна од стратешких оријентација у оквиру документа Омладинске политике. Прије изношења самог плана активности за ову област у оквиру овог увода обратићемо пажњу на:

- шта се подразумева под појмом „слободно вријеме и учешће младих“,
 - шта показују ранија истраживања у РС и БиХ везано за слободно вријеме и учешће младих,
 - које су то досадашње (не)научене лекције везано за ову проблематику.
- **Слободно вријеме и учешће у друштву**

Слободно вријеме младих је вријеме које преостаје појединцу након обавезних активности као што су школа, вријеме за јело, редован сан итд. То вријеме најчешће обухвата око осам сати у току сваког радног дана. Оно може да обухвата неке планске и креативне активности али у њега спадају и она понашања која чак и не можемо назвати активношћу јер су заснована на љенчарењу, дријемању, глугарењу, „зурењу у плафон“ итд. Тако се у оквиру испитивања слободног времена младих најчешће обраћа пажња колико су присутне неке позитивне активности као што су учење и читање, спорт, умјетност, култура, учешће у неким омладинским клубовима итд., али и колико времена одлази на неке мање корисне активности као што су гледање телевизије, бесциљно ходање по улици, боравак у кафанама, кладиниоцама и сл. У оквиру Омладинске политике акценат ће свакако бити на томе како проактивно испунити слободно вријеме младих.

За разлику од слободног времена, учешће младих је ужи и усмјеренији појам. Углавном се односи на укљученост младих у неке активности, групе или институције које су позитивно вредноване са аспекта развоја индивидуе и друштва. Учешће подразумева да су млади укључени у процесе одлучивања, да се питају за мишљење о битним стварима у заједници, те да постоје механизми, тијела и институције путем којих млади могу утицати на политику. То може да се реализује кроз рад политичких партија, омладинских и невладиних организација али и укљученошћу уопште у неке процесе као што су избори, јавне дебате, контакти са политичарима, друштвено-политички догађаји итд.

• **Подаци из документа „Млади требају омладинску политику“**

Током 2008. године на иницијативу ГТЗ и Комисије за младе у БиХ спроведено је истраживање о положају младих и омладинских организација.

Куповина, помагање родитељима око кућанских послова, те гледање телевизије и боравак у кафани активности су на које млади троше највише слободног времена. Млади у највећој мјери слободно вријеме троше на куповину, помагање родитељима око послова у домаћинству, а најмање на кино, планинарење и позориште. С друге стране, гледање телевизије и боравак у кафани младима одузима навише слободног времена.

Што се тиче учешћа младих, око 78% младих тврди како није заинтересовано за политику. Значајно је више жена које су мање заинтересоване (82%) него мушкараца (72%). Млади се највише занимају за политику на локалном нивоу (27%), а најмање за политику на нивоу ентитета (21%). Млади из градских и сеоских подручја подједнако се занимају за политику на свим нивоима. Слично се може рећи за особе које живе у различитим ентитетима, с тим да постоји мало већа заинтересованост за стање у властитом ентитету него у оном другом. Око 45% младих се уопште не бави рекреативним активностима које би водиле

одржавању тјелесне кондиције и очувању здравља, а исто толико њих се бави тим активностима барем једанпут седмично.

• Подаци Омладинске информативне агенције (ОИА)

На веб сајту ОИА (<http://www.mladi.info>) наведени су сљедећи подаци о коришћењу слободног времена младих:

- 78% младих слободно вријеме проводи у кафићима,
- 33% младих конзумира цигарете, 49% алкохол,
- 45% редовно се бави спортом,
- 66% младих у БиХ користи интернет (најнижи % у Европи),
- 33% младих није путовало ван БиХ, а 40% не посједује пасош.

Што се тиче учешћа младих у друштву, поред осталих ОИА наводи сљедеће податке:

- 48,8% младих гласа (19% од свих гласача били млади),
- 6% чланови политичке странке,
- 7% парламентарца су млади,
- 1% мисли да може утицати на политичка збивања,
- 78% није заинтересовано за политику,
- 5% младих је члан неке омладинске организације, а 8,9% младих учествује у активностима невладиних организација,
- 9% младих није учествовало у дискусији о годишњем буџету локалне заједнице,
- 96% младих није протествовало у прошлој години,
- 89% младих није судјеловало на било којем догађају о друштвено-политичкој теми у прошлој години.

• Подаци Друштва психолога РС

Друштво психолога РС је током 2005. спровело истраживање о младима у Бањој Луци, на узорку 1497 испитаника, а резултати су објављени под називом „Проблеми и потребе младих Града Бања Лука“. Око чак 45% младих се изјаснило да слободно вријеме троши неплански. Структура трошења слободног времена изгледа на сљедећи начин:

- преко 86% гледа ТВ сваки дан,
- 76% слуша музику,
- 70% учи за школу, а 15% су чланови и ваннаставних школских активности,
- 7% помаже у кући,
- 59% користи рачунар,
- 55% проводи слободно вријеме и у кафани,
- 47% проводи слободно вријеме и на улици,
- 44% чита новине,
- око 43% се бави спортом,
- 31% спава током дана,
- 16% проводи вријеме у салонима игара,
- 6% су чланови невладиних организација,
- 3% су чланови политичке странке.

Преглед активности младих у слободном времену показује да млади између двије опције које им нуди друштво (прва – остати у кући, друга – у уличном сленгу, позната под називом „глуварење“) бирају опцију „глуварења“ (улица, кафана, слушање музике, буљење у екран са агресивним садржајима). Посљедице тако ограниченог, монотоног, некреативног, без културних садржаја, провођења слободног времена су непредвидивог исхода за социјални развој младих.

- **Подаци из истраживачког пројекта „Перспективе младих у РС“**

Аутори истичу да је слободно вријеме младих испуњено прије свега активностима које конституишу њихов приватни живот као што су: пријатељства и познанства, секс и љубав, образовање, рад и посао, породични живот. Млади су мање заокупљени јавном сфером као што је политика итд. Слободно вријеме је у садашње вријеме значајно повезано са технолошким развојем. Око 90% младих има мобилни телефон, а око 60% компјутер који се најчешће користи за писање, интернет и игре. Када је у питању учешће младих у друштвеном и политичком животу, најоптималнији канал за испитанике су политичке странке младих, затим законско регулисање учешћа младих, подмлаци постојећих партија, индивидуална борба, НВО. Видимо да ови резултати у неким елементима и не одговарају стварности. Наиме, на неким прошлим изборима постојале су и странке младих, али су оне освојиле мизеран број гласова.

- **(Не)научене лекције за нову будућност**

Из свега наведеног можемо извести неколико закључака које нам могу бити лекције упозорења за будуће структурирање слободног времена и учешћа младих у друштву.

Садашњи реални пресјек стања везано за слободно вријеме и учешће младих се може свести на неколико теза:

- млади претежно користе вријеме неплански,
- слободно вријеме младих је доминантно испуњено некреативним активностима, тзв. „глуварењем“,
- млади немају адекватну понуду од стране друштва за испуњавање свог слободног времена,
- веома је мали број бесплатних активности за младе,
- ријетки су простори за активности младих,
- не постоје или се не спроводе норме које ће усмјерити младе према здравим и корисним активностима (нпр. не спроводи се Закон о неточењу алкохола малолетним лицима, па је велики број младих у кафанама; не постоје норме које ограничавају учешће младих у кладионицама, коцки, па је то и најчешће окупљалиште младих),
- млади немају развијену свијест о потреби њиховог већег учешћа у доношењу одлука у друштву, а нису ни информисани о томе како да врше одређен утицај у друштву,
- мали број младих је укључен у одређене омладинске институције преко којих млади могу направити већи утицај,
- мали број младих учествује у политици,
- млади са посебним потребама су на тоталној маргини и скоро су потпуно изоловани од свих друштвених токова (нпр. већина образовних институција и факултета у Бањој Луци нема обезбијеђен ни прилаз – косе рампе за такве особе),
- већина планова на локалном нивоу зависи од добре воље владајућих, а неопходно би било да је подршка младима аутоматизована ствар система, а не добре воља појединца.

Ове чињенице и потребе алармирају да се што прије уради нешто конкретно по питању слободног времена и учешћа младих у друштву.

3. Стратешки циљеви по областима

3.1. Запошљавање младих

1. Омогућити да се што већи дио неактивне младе популације активира на тржишту рада, те омогућити веће запошљавање младе популације уз учешће специфичних облика радног односа (волонтирање, стажирање, скраћено радно вријеме, рад са пола радног времена и сл.);
2. Омогућити већу оријентисаност младих према samozapošljavanju и предузетништву, са акцентом на рурално подручје;
3. Повећати просторну мобилност младе радне снаге на тржишту рада;
4. Смањити учешће младих у неформалној запослености, рад на црно;
5. Побољшати положај младих жена на тржишту рада и смањити учешће младих са ниским степеном образовања у укупној незапослености;
6. Стимулисати запошљавање младих лица са посебним потребама.

3.2. Стамбена политика за младе

1. Стварање оквира/инструмената за имплементацију стамбене политике за младе;
2. Економска цијена станова за младе (изградња);
3. Економска цијена станова за младе (куповина);
4. Помоћ младима приликом куповине или изградње стамбене јединице (на тржишту) – субвенција на каматну стопу.

3.3. Образовање и култура

А) Образовање

1. Обезбиједити веће учешће младих у формалним образовним програмима и њихову укљученост у процесу одлучивања;
2. Перманентно усклађивање формалног образовања са реалним захтјевима тржишта и активна подршка развоју каријере младих;
3. Унапређење критеријума квалитета и веће ефикасности у формалном образовању;
4. Развијати програме неформалног образовања младих и успоставити критеријуме квалитета и стандарде неформалног образовања;
5. Дефинисање и успостављање образовног профила „омладински радник“ и професионализација омладинског рада;
6. Унапређење опремљености образовних институција компјутерском опремом и савременим дидактичко-информатичким медијима, усавршавање информатичке писмености свих актера образовног процеса и израда електронских и мултимедијалних образовних садржаја.

Б) Култура

7. Осигурати финансијске, техничке и друге услове за континуирану умјетничку продукцију и промоцију;
8. Образовање, промовисање и укљученост младих у процесу одлучивања у домену културе;
9. Осигурање суфинансирања и стипендирања младих талентованих ствараоца у домену културе;
10. Повећати доступност културних садржаја за све групе младих.

3.4. Социјална политика за младе

1. Јачање међусекторалне сарадње на нивоу Републике Српске у оквирима социјалне политике за младе;
2. Обезбјеђивање континуиране психо-социјалне подршке младима у РС кроз адекватну службу;
3. Подршка социјално угроженим младим у Републици Српској;
4. Подршка младим кроз образовно-васпитне институције;
5. Подршка младим кроз социјално-здравствене програме, те сарадња кроз програме које проводе остале области документа Омладинска политика;
6. Подршка вулнерабилним групама младих људи.

3.5. Информисање младих

1. Унаприједити институционални систем за информисање младих;
2. Унаприједити канале комуницирања са младима;
3. Повећати степен коришћења Интернета у РС;
4. Повећати степен информисаности младих о темама од значаја (могућности за образовање и стручно усавршавање, могућности за запошљавање и самозапошљавање, заштита здравља, борба против наркоманије и насиља, темељне друштвене вриједности);
5. Побољшати разумијевање потреба младих;
6. Јачање улоге друштва и асоцијативних група у сврху бољег информисања младих.

3.6. Мобилност младих, омладински рад и организовање

А) Мобилност младих

1. Већа међународна мобилност младих;
2. Већа међуградска/локална мобилност младих;
3. Повећати смјештајне капацитете и омогућити погодности у транспортним услугама за младе;
4. Побољшати правни и институционални оквир за мобилност;
5. Помоћи одрживост организација које раде на мобилности младих.

Б) Омладински рад

6. Креирати систем неформалног образовања и лиценцирања омладинског радника;
7. Побољшати правни и институционални оквир за омладински рад;
8. Помоћи одрживост организација које раде на пољу омладинског рада.

3.7. Слободно вријеме и партиципација младих у друштву

А) Слободно вријеме младих

1. Подржати рад локалних омладинских центара;
2. Обезбиједити адекватну понуду и стандардизован приступ у организовању слободног времена младих;
3. Пружање подршке омладинским иницијативама које имају за циљ испуњавање слободног времена младих на локалном и републичком нивоу;
4. Ограничити приступ садржајима непланског коришћења слободног времена младих.

Б) Партиципација младих у друштву

5. Мотивисати, образовати и подржавати младе да активно учествују у друштву кроз подршку програмима активног учешћа младих у друштву;
6. Развијати сарадњу младих и власти и обезбјеђивати услове за учешће у доношењу одлука кроз одржив институционални оквир, а на основу потреба младих;
7. Успостављати механизме сарадње између младих и локалне управе;
8. Унапређивати квалитет и равномјерну распрострањеност програма који доприносе активнијем учешћу младих.

4. Програми за реализацију Омладинске политике

4.1. Запошљавање младих

Ред. бр.	Програми	Одговорни за спровођење	Партнери	Вријеме спровођења
Стратешки циљ 1. Омогућити да се што већи дио неактивне младе популације активира на тржишту рада, те повећати ниво информисаности младих о избору занимања, могућностима запошљавања и перспективама на тржишту рада				
1.1.	Увести вид професионалне оријентације у основним и средњим школама у циљу охрабривања младе популације у стицању занимања са којима су конкурентни на тржишту рада.	Министарство просвјете и културе	Завод за запошљавање РС	2010–2015.
1.2.	Стимулисање послодаваца који имају кадровског и технолошког потенцијала да примају ученике и студенте на праксу, уз подршку стручних тимова.	Министарство просвјете и културе, Завод за запошљавање РС	Омладински савјет РС, привредне коморе, синдикати	2010–2015.
1.3.	Обезбиједити већу ефикасност савјетодавних служби Завода за запошљавање РС у раду са младима.	Завод за запошљавање РС	Удружења грађана	2010–2015.
1.4.	Проводити програме финансирања и суфинансирања запошљавања приправника и волонтера.	Завод за запошљавање РС, Влада РС	Министарство рада и борачко-инвалидске заштите	2010–2015.
1.5.	Промовисати друштвени значај система волонтеризма и обезбиједити услове за волонтирање и приправништво.	Министарство породице, омладине и спорта	Омладински савјет РС, удружења грађана	2010–2015.
1.6.	Проводити програме суфинансирања запошљавања	Министарство рада и борачко-инвалидске		2010–2015.

	младих у скраћеном радном времену.	заштите, Завод за запошљавање		
Стратешки циљ 2. Омогућити већу оријентисаност младих према samozapošljavanju и предузетништву, са акцентом на рурално подручје				
2.1.	Проводити програм континуираних обука и менторства у развоју омладинског предузетништва.	Републичка агенција за развој малих и средњих предузећа, развојне агенције, привредне коморе	Удружења грађана	2010–2015.
2.2.	Омогућити повољније давање кредитних средстава за омладинско предузетништво.	Инвестиционо-развојна банка РС, комерцијалне банке	-	2010–2015.
2.3.	Формирање предузетничких инкубатора, технолошких паркова и слободних царинских зона са повољним условима за развој омладинског предузетништва. Стимулисање (формирање и подршка у раду) омладинских задруга.	Републичка агенција за развој малих и средњих предузећа	-	2010–2015.
2.4.	Скраћивање поступака и давање олакшица у вези са регистрацијом бизниса.	Министарство за економске односе и регионалну сарадњу	Јединице локалне самоуправе	2010–2015.
2.5.	Суфинансирање запошљавања младих путем дојеле кредита или бесповратних средстава за покретање властитог бизниса у пољопривреди.	Инвестиционо-развојна банка РС, развојне агенције	Завод за запошљавање, Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства	2010–2015.
2.6.	Провођење програма обуке, доквалификације или преквалификације незапослених младих лица у циљу запошљавања или samozapošljavanja у пољопривреди.	Министарство рада и борачко-инвалидске заштите, Завод за запошљавање	Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства	2010–2015.

**Стратешки циљ 3.
Повећати просторну мобилност младе радне снаге на тржишту рада**

3.1.	Организовати развијене видове претраге радних мјеста за младу популацију (штампане публикације, електронски медији, Интернет), гдје се могу наћи понуде послова из цијеле Републике Српске на једном мјесту.	Агенције за запошљавање	Министарство рада и борачко-инвалидске заштите, удружења грађана, заводи за запошљавање	2010–2015.
------	--	-------------------------	---	------------

**Стратешки циљ 4.
Смањити учешће младих у неформалној запослености**

4.1.	Појачати рад инспекцијских органа и инспектора рада, нарочито у предузећима и предузетницима који се баве грађевинарством, угоститељством и трговином.	Републички инспекторат	Министарство рада и борачко-инвалидске заштите, заводи за запошљавање	2010–2015.
4.2.	Дати могућност свим послодавцима који имају непријављене раднике до 30 година да их под одређеним условима пријаве.	Влада Републике Српске	Републички инспекторат, Завод за запошљавање РС и Влада РС	2010–2015.
4.3.	Увести ослобађање од пореза на плате за прву годину за млада лица која раде у неформалној економији и њихово суфинансирање од стране државе (планирати средства у буџету).	Министарство финансија	-	2010–2015.
4.4.	Стимулисање запошљавања младих у пољопривреди.	Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства	Министарство рада и борачко-инвалидске заштите, заводи за запошљавање, удружења грађана	2010–2015.

Стратешки циљ 5.**Побољшати положај младих жена на тржишту рада и смањити учешће младих са ниским степеном образовања у укупној незапослености**

5.1.	Проводити програме суфинансирања пореза и доприноса код запошљавања и самозапошљавања младих жена.	Влада РС	-	2010–2015.
5.2.	Проводити програме кредитне подршке у циљу покретања предузетничке дјелатности младих жена.	Инвестиционо-развојна банка РС	Републичка агенција за развој малих и средњих предузећа, Центер центар	2010–2015.
5.3.	Посебну пажњу обратити на провођење законских мјера које се односе на заштиту радно-правног статуса трудница.	Министарство рада и борачко-инвалидске заштите	Центер центар	2010–2015.
5.4.	Дати стимулацију уписа неквалификованих лица на доквалификацију и дошколовавање према потребама тржишта рада, а у оквиру Завода за образовање одраслих обезбјеђујући бесплатне уџбенике, субвенционисујући превоз и смјештај ученика у домове.	Завод за образовање одраслих	Министарство просвјете и културе, заводи за запошљавање	2010–2015.
5.5.	Развити законску и подзаконску регулативу за систем неформалног образовања и промовисати систем доживотног учења.	Завод за образовање одраслих	Министарство просвјете и културе	2010–2015.

Стратешки циљ 6. Стимулисати запошљавање младих лица са посебним потребама				
6.1.	Стварање менија могућих услуга у локалној заједници.	Министарство рада и борачко-инвалидске заштите	Јединице локалне самоуправе	2010-2015.
6.2.	Обезбеђивање услуга и подршке и евалуација ефикасности програма запошљавања младих лица са посебним потребама.	Министарство рада и борачко-инвалидске заштите	Јединице локалне самоуправе	2010-2015.

4.2. Стамбена политика за младе

Ред. бр.	Програми	Одговорни за спровођење	Партнери	Вријеме спровођења
Стратешки циљ 1. Стварање оквира/инструмената за имплементацију стамбене политике за младе				
1.1.	Измјена прописа са циљем смањења трошкова при куповини или градњи станова за младе (смањење ренте и таксе за уређење градског грађ. земљишта, смањење или укидање ПДВ-а, смањење трошкова прикључне таксе за струју, воду и сл.)	Министарство финансија	Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију, јединице локалне самоуправе, Савјет министара БиХ, електродистрибуције, јавна комунална предузећа и сл.	2010–2011.
Стратешки циљ 2. Помоћ младима приликом куповине или изградње стамбене јединице (на тржишту)				
2.1.	Подржати формирање стамбених кредитних линија за младе, појединачне вриједности од 10.000,00 до 100.000,00 КМ, уз максималну каматну стопу 4%,	Инвестиционо-развојна банка РС	Влада РС	2010–2015.

	обезбијеђено властито учешће од 20% и рок отплате кредита до 25 година.			
2.2	Покренути процедуре измјене Закона о ПДВ-у, уз јасно прописане критеријуме, ко има право, на коју величину стана се односи право, условима за остварење поврата ПДВ-а и сл.	Управни одбор Управе за индиректно опорезивање		2010–2015.

4.3. образовање и култура

Ред. бр.	Програми	Одговорни за спровођење	Партнери	Вријеме спровођења
А) образовање				
Стратешки циљ 1.				
Обезбиједити веће учешће младих у формалним образовним програмима и њихову укљученост у процесе одлучивања				
1.1.	Истражити и анализирати образовне потребе младих, посебно у средњем образовању и дефинисати одговарајуће политике уписа.	Министарство просвјете и културе, васпитно-образовне институције у Републици Српској	Министарство науке и технологије, Републички педагошки завод	2010–2012.
1.2.	Истражити и анализирати учешће младих у свим нивоима формалног образовања и успоставити бољу покретљивост младих кроз систем средњег и високошколског образовања.	Министарство просвјете и културе	Министарство науке и технологије, Републички педагошки завод, Министарство породице, омладине и спорта	2010–2012.
1.3.		васпитно-образовне институције, Савјети родитеља, Савјети ученика	Министарство просвјете и културе, Омладински савјет Републике Српске, Студентски парламент,	2010–2012.

	Креирати законске оквире који ће омогућити већу укљученост младих у доношење битних одлука на свим нивоима образовања.		омладинске организације	
1.4.	Промовисати и/или покренути пројекте за оспособљавање младих за активно учешће у доношењу одлука у образовању.	Министарство просвјете и културе	Републички педагошки завод, васпитно-образовне институције у Републици Српској	2013–2015.
1.5.	Креирати и примијенити механизме за мјерење степена прихваћености образовног процеса од стране младих (ученика и студената).	Министарство просвјете и културе	Републички педагошки завод	2010–2012.
1.6.	Укључити све актере образовног процеса, родитеље и јединице локалне самоуправе у мониторинг, евалуацију и вредновање постигнућа образовних установа свих нивоа образовања кроз формирање посебне Комисије.	Министарство просвјете и културе, Републички педагошки завод	Образовне установе у Републици Српској, Савјети родитеља, јединице локалне самоуправе	2010–2015.
1.7.	Снажније промовисати учешће младих у процесима одлучивања кроз савјете ученика, омладинске парламенте у јединицама локалних самоуправа и студентски парламент и омогућити младима активно учешће у планирању и реализацији ваннаставних активности.	Савјети ученика, Студентски парламент, васпитно-образовне институције у РС, Јединице локалне самоуправе	Министарство просвјете и културе, Министарство породице, омладине и спорта	2010–2015.

Стратешки циљ 2.
Перманентно усклађивање формалног образовања са реалним захтјевима тржишта и активна подршка развоју каријере младих

2.1.	Усклађивати све нивое формалног образовања са потребама тржишта рада и унапређивати класификацију занимања.	Министарство просвјете и културе	Агенција за предшколско, основно и средње образовање, Републички педагошки завод, Завод за запошљавање Републике Српске	2010–2015.
2.2.	Креирати посебне програме праћења понуде и потражње образовних профила у средњим стручним школама уз уважавање специфичних потреба тржишта рада.	Министарство просвјете и културе, Привредна комора Републике Српске	Агенција за образовање, Републички педагошки завод, Завод за запошљавање Републике Српске	2010–2012.
2.3.	Унапређивати практичну наставу и иновативне врсте наставе у образовним установама (посебно средњим стручним школама) и стручну праксу у привреди.	Министарство просвјете и културе, Привредна комора Републике Српске, Унија удружења послодаваца Републике Српске	Републички педагошки завод, васпитно-образовне институције у Републици Српској	2010–2015.
2.4.	Уводити знања, искуства и информације о вођењу каријере у програме формалног образовања свих нивоа и неформалног образовања.	Министарство просвјете и културе	Републички педагошки завод, васпитно-образовне институције у Републици Српској	2010–2015.

**Стратешки циљ 3.
Унапређење критеријума квалитета и веће ефикасности у формалном образовању**

3.1.	Унапређивати квалитет образовних установа, наставног процеса, наставничког и академског кадра и финансирања формалног образовања.	Републички педагошки завод	Министарство просвјете и културе	2010–2015.
3.2.	Унапређивати систем вредновања, самовредновања и евалуације формалног образовања.	Републички педагошки завод	Министарство просвјете и културе	2010–2015.
3.3.	Модернизовати наставне планове и програме у циљу усавршавања информатичке и технолошке писмености ученика и студената.	Републички педагошки завод	Агенција за образовање, Министарство просвјете и културе, Центар за образовну технологију Републике Српске	2010–2015.
3.4.	Подстицати примјену нових метода, врста наставе и облика васпитно-образовног рада у наставном процесу свих нивоа формалног образовања.	Републички педагошки завод	Министарство просвјете и културе, Центар за образовну технологију Републике Српске, васпитно-образовне институције у Републици Српској	2010–2015.
3.5.	Унапређивати и развијати програме стручног усавршавања наставног особља.	Републички педагошки завод	Министарство просвјете и културе, васпитно-образовне институције у Републици Српској	2010–2015.
3.6.	Перманентно провјеравати постигнућа ученика у односу на постављене исходе образовања.	Републички педагошки завод	Агенција за предшколско, основно и средње образовање, Министарство просвјете и културе, васпитно-образовне институције у Републици Српској	2010–2015.

3.7.	Повећати издвајање финансијских средстава за научноистраживачки рад и подржати усавршавање младих научноистраживачких радника.	Министарство науке и технологије	Министарство финансија, Министарство просвјете и културе, Центар за образовну технологију Републике Српске	2010–2015.
3.8.	Подржати учешће младих у међународним образовним програмима и размјену ученика и студената.	Васпитно-образовне институције у Републици Српској	Министарство финансија, Министарство просвјете и културе	2010–2015.
Стратешки циљ 4. Развијати програме неформалног образовања младих и успоставити критеријуме квалитета и стандарде неформалног образовања				
4.1.	Подржати развој и израду омладинских пројеката који за циљ имају неформално образовање и обезбиједити већу промоцију неформалног образовања.	Министарство породице, омладине и спорта	Министарство просвјете и културе, Омладински савјет Републике Српске	2010–2015.
4.2.	Креирати и успоставити стандарде квалитета у неформалном образовању (програма неформалног образовања, процеса наставе и учења, услова рада, стручног кадра).	Министарство просвјете и културе	Републички педагошки завод, Центар за образовну технологију Републике Српске	2010–2012.
4.3.	Креирати и успоставити стандарде акредитације програма неформалног образовања, омладинских организација и образовних установа које реализују програме неформалног образовања и механизме финансирања програма неформалног образовања.	Министарство просвјете и културе	Републички педагошки завод, Омладински савјет Републике Српске	2010–2012.
4.4.	Израдити каталог лиценцираних програма неформалног образовања, омладинских организација и образовних установа које се баве неформалним образовањем и базу	Министарство просвјете и културе, Министарство породице, омладине и спорта	Омладински савјет Републике Српске	2011–2013.

	реализованих пројеката програма неформалног образовања.			
4.5.	Анимирати омладинске организације и образовне установе да се специјализују за програме неформалног образовања за младе и анимирати младе да учествују у њима.	Министарство породице, омладине и спорта	Омладински савјет Републике Српске	2012–2015.
Стратешки циљ 5. Дефинисање и успостављање образовног профила „омладински радник“ и професионализација омладинског рада				
5.1.	Израда елабората о профилима омладинског радника и омладинског рада.	Министарство породице, омладине и спорта, Министарство просвјете и културе, Центар за образовну технологију Републике Српске	Републички педагошки завод, Омладински савјет Републике Српске	2010–2011.
5.2.	Израда наставног плана за образовање и оспособљавање за студијски програм омладински рад.	Министарство просвјете и културе, Центар за образовну технологију Републике Српске	Агенција за образовање, Републички педагошки завод, Омладински савјет Републике Српске	2010–2011.
5.3.	Дефинисање и успостављање студијског смјера омладинског рада у оквиру формалног образовања (на неком од универзитета у Републици Српској).	Министарство просвјете и културе, Универзитет у Бањој Луци, Универзитет у Источном Сарајеву	Министарство породице, омладине и спорта	2012–2013.
5.4.	Промоција студијског смјера омладинског рада и профила омладинског радника.	Министарство просвјете и културе, Универзитет у Бањој Луци, Универзитет у Источном Сарајеву	Министарство породице, омладине и спорта,	2013–2014.

5.5.	Усавршавање и специјализација омладинских радника према типовима омладинског рада.	Министарство просвјете и културе, Републички педагошки завод, Универзитет у Бањој Луци, Универзитет у Источном Сарајеву	Министарство породице, омладине и спорта	2014–2015.
Стратешки циљ 6. Унапређење опремљености образовних институција компјутерском опремом и савременим дидактичко-информатичким медијима, усавршавање информатичке писмености свих актера образовног процеса и израда електронских и мултимедијалних образовних садржаја				
6.1.	Реализовати активност куповине и опремања основних и средњих школа у Републици Српској са модерном компјутерском опремом и осталим дидактичко-информатичким медијима (дигитални фото-апарати, дигиталне видео-камере, бим-пројектори, notebook рачунари – лаптоп).	Министарство просвјете и културе	Агенција за информационо друштво Републике Српске, Републички педагошки завод	2010–2013.
6.2.	Реализовати активност куповине и инсталирања бежичног приступа Интернету (Wireless) за што већи број основних и средњих школа у Републици Српској.	Министарство просвјете и културе	Агенција за информационо друштво Републике Српске, Републички педагошки завод	2010–2013.
Б) Култура				
Стратешки циљ 7. Осигурати финансијске, техничке и друге услове за континуирану умјетничку продукцију и промоцију				
7.1.	Планирати ставке у буџету за продукцију радова младих умјетника.	Министарство просвјете и културе	Министарство финансија	2010–2015.

7.2.	Дефинисати јасне и транспарентне критеријуме за финансирање умјетничке продукције.	Министарство просвјете и културе	Удружење естрадних умјетника, Министарство финансија	2010.
7.3.	Реализовати конкурсе за продукцију радова младих умјетника.	Министарство просвјете и културе	Удружење естрадних умјетника, Омладински савјет Републике Српске	2010–2015.
7.4.	Формирати комисије за евалуацију и селекцију предложених пројеката из области културе.	Министарство просвјете и културе	Удружење естрадних умјетника, Омладински савјет Републике Српске	2010–2015.
7.5.	Суфинансирати промоције младих умјетника (фестивали, концерти, изложбе, издаваштво и сл.).	Министарство просвјете и културе	Министарство породице, омладине и спорта, Омладински савјет Републике Српске	2010–2015.
7.6.	Обезбиједити боље и адекватније просторе за културне активности, те већу проходност за младе умјетнике у домовима културе.	Министарство просвјете и културе	Омладински савјет Републике Српске, омладинске организације у РС, јединице локалне самоуправе	2010–2015.
Стратешки циљ 8. Образовање, промовисање и укљученост младих у процесе одлучивања у домену културе				
8.1.	Планирати ставке у буџету за предавања, презентације и радионице из области културе.	Министарство просвјете и културе	Министарство финансија	2010–2015.

8.2.	Обезбиједити техничке услове за реализацију модела неформалног образовања у култури.	Министарство просвјете и културе	Републички педагошки завод	2010–2012.
8.3.	Покренути студијске програме из домена менаџмента у култури и неформалне програме рада са младим умјетницима.	Универзитет у Бањој Луци, Универзитет у Источном Сарајеву	Министарство просвјете и културе	2010–2015.
8.4.	Испитати потребе младих у области културе и ускладити програме са постојећим програмима.	Министарство просвјете и културе	Републички педагошки завод, Омладински савјет Републике Српске	2010–2011.
8.5.	Укључити младе у процес планирања и реализације културних активности.	Министарство просвјете и културе	Омладински савјет Републике Српске	2010–2015.
8.6.	Промовисати идеје „културног туризма“ у јавности.	Министарство трговине и туризма	Омладински савјет Републике Српске, Туристичка организација Републике Српске, Министарство просвјете и културе	2010–2015.
Стратешки циљ 9. Осигурање суфинансирања и стипендирања младих талентованих ствараоца у домену културе				
9.1.	Планирати ставке у буџету за суфинансирање и стипендирање младих умјетника.	Министарство просвјете и културе	Министарство финансија, образовне установе у Републици Српској	2010–2015.
9.2.	Дефинисати критеријуме за суфинансирање и стипендирање младих умјетника.	Министарство просвјете и културе	Удружење естрадних умјетника, Омладински савјет Републике Српске	2010–2011.

9.3.	Реализовати конкурсе за подршку талентованим младим умјетницима.	Министарство просвјете и културе	Образовне установе у Републици Српској, Републички педагошки завод	2010–2015.
9.4.	Формирати комисије за евалуацију и селекцију потенцијалних стипендиста.	Министарство просвјете и културе	Образовне установе у Републици Српској, Републички педагошки завод	2010–2015.
Стратешки циљ 10. Повећати доступност културних садржаја за све групе младих				
10.1.	Унаприједити информисање младих о садржајима из области културе.	Омладински савјет Републике Српске	Министарство просвјете и културе, образовне установе у Републици Српској, омладинске организације у РС	2010–2015.
10.2.	Стандардизовати бенефиције и субвенције младима за већу доступност културних садржаја.	Министарство просвјете и културе	Министарство породице, омладине и спорта, Омладински савјет Републике Српске	2010–2011.
10.3.	Формирати фондове на локалном нивоу и обезбиједити средства у републичком буџету за промоцију културних садржаја у неразвијеним и изразито неразвијеним општинама.	Министарство управе и локалне самоуправе, Министарство просвјете и културе	Градови и општине у РС, Министарство финансија	2010–2015.

10.4.	Обезбиједити субвенције за гостујућу културну понуду у различитим срединама.	Министарство просвјете и културе	Министарство финансија, Министарство породице, омладине и спорта	2010–2015.
10.5.	Обезбиједити субвенције за културну понуду и продукцију на језицима мањина и за мањинске групе младих.	Министарство просвјете и културе	Министарство финансија, Министарство породице, омладине и спорта	2010–2015.
10.6.	Успоставити систем ваучеризације и волонтирања у установама које се баве културом.	Министарство просвјете и културе, Министарство породице, омладине и спорта	Републички педагошки завод, образовне установе у Републици Српској, установе културе у Републици Српској	2010–2011.
10.7.	Дефинисати и ускладити циљеве у области културе у стратешким документима (на различитим нивоима), тј. дефинисати циљеве ради повећања доступности културних садржаја младима.	Министарство просвјете и културе	Установе културе у Републици Српској, Омладински савјет Републике Српске	2010–2012.

4.4. Социјална политика за младе

Ред. бр.	Програми	Одговорни за спровођење	Партнери	Вријеме спровођења
Стратешки циљ 1. Јачање међусекторалне сарадње на нивоу Републике Српске у оквирима социјалне политике за младе				
Укључивање младих у рад органа који се баве социјалном политиком младих у свим јединицама локалне самоуправе у РС				
1.1.	Укључивање младих у рад скупштински органа, комисија и других органа у свим јединицама локалне самоуправе у РС.	Министарство управе и локалне самоуправе, Агенција за државну управу	Град Бања Лука, Град Источно Сарајево, јединице локалне самоуправе	2010.
1.2.	Израда омладинских политика у свим јединицама локалне самоуправе у РС.	Јединице локалне самоуправе у РС	Министарство за породицу омладину и спорт, Омладински савјет Републике Српске	2010.
Стратешки циљ 2. Подршка социјално угроженим младим у Републици Српској				
Подршка младим родитељима				
2.1.	Поједностављење поступка за добијање материнства и дјечијег додатка за породиље.	Министарство здравља и социјалне заштите	Јавни фонд за дјечију заштиту Републике Српске	2010.
2.2.	Повећање износа за материнство.	Влада РС	Јавни фонд за дјечију заштиту Републике Српске	2010–2015.
2.3.	Повећање износа за дјечији додаток.	Влада РС	Јавни фонд за дјечију заштиту Републике Српске	2010–2015.

2.4.	Повећање износа за једнократну помоћ породиљама.	Влада РС	Јавни фонд за дјечију заштиту Републике Српске	2010–2015.
2.5.	Субвенција за породице чија дјеца се налазе у обдаништима (постоји).	Влада РС	-	2010.
Подршка младим који су социјално угрожени				
2.6.	Помоћ сиромашним који су завршили средњу школу при запошљавању, преквалификација.	Влада РС Министарство за рад и борачко-инвалидску заштиту	Завод за запошљавање РС	2010–2015.
Подршка младим са инвалидитетом и другим посебним потребама				
2.7.	Едукација младих у основним и средњим школама о лицима са инвалидитетом и разбијању предрасуда.	Влада РС	Министарство просвјете и културе Министарство здравља и социјалне заштите	2010–2015.
2.8.	Извођење едукације о персоналној асистенцији једном годишње.	Центар за персоналну едукацију и помоћ лицима са инвалидитетом и другим особама са посебним потребама	Министарство просвјете и културе Министарство здравља и социјалне заштите	2010–2015.
2.9.	Едукација наставног особља у свим основним и средњим школама о особама са посебним потребама.	Центар за персоналну едукацију и помоћ лицима са инвалидитетом и другим особама са посебним потребама	Министарство просвјете и културе	2010–2015.

2.10.	Провођење кампање о уклањању архитектонских баријера.	Центар за персоналну едукацију и помоћ лицима са инвалидитетом и другим особама са посебним потребама.	Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију Министарство здравља и социјалне заштите	2010–2015.
2.11.	Обезбиједити бесплатну рехабилитацију особа са посебним потребама у центрима за рехабилитацију.	Министарство здравља и социјалне заштите	Центри за рехабилитацију	2010–2015.
2.12.	Прилагодити кабинете и наставна учила особама са посебним потребама у основним и средњим школама, те на факултетима.	Министарство просвјете и културе	Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију	2010.
Подршка младим на селу и младим из неразвијених општина Републике Српске				
2.13.	Побољшати и убрзати програме за развој инфраструктуре (путеви, тротоари, расвјета, канализација, спортски терени, вода, интернет).	Влада РС	Министарство саобраћаја и веза, Инвестиционо-развојна банка РС, јединице локалне самоуправе	2010–2015.
2.14.	Развијати програме неформалне едукације у школама на селу и школама у неразвијеним општинама (едукација из репродуктивног здравља, болести зависности, предузетништво, ИТ, учење на даљину и сл.	Министарство здравља и социјалне заштите	НВО, Медицински факултет, Јединице локалне самоуправе	2010–2015.
2.15.	Побољшати превоз дјецe из удаљених села до урбаног дијела општине.	Министарство саобраћаја и веза, Министарство просвјете и културе, Јединице локалне самоуправе	Јединице локалне самоуправе, Град Бања Лука, Град Источно Сарајево	2010–2015.

2.16.	Омогућити приступ модерним средствима комуникације и омогућавање учења страних језика.	Министарство породице, омладине и спорта	Јединице локалне самоуправе, Град Бања Лука, Град Источно Сарајево	2010–2015.
2.17.	Развијати програме за побољшање квалитета живота на селу и неразвијеним општинама (културно-умјетнички, забавни, спортски програми).	Министарство трговине и туризма, јединице локалне самоуправе	Министарство породице, омладине и спорта, Министарство просвјете и културе	2010–2015.
Стратешки циљ 3.				
Подршка младим кроз образовно-васпитне институције				
Подршка талентованим младим у РС				
3.1.	Развијати програме стимулације рада талентованих младих људи.	Министарство просвјете и културе, Министарство науке и технологије	Јединице локалне самоуправе, Град Источно Сарајево, Град Бања Лука, фондације, универзитети	2010–2015.
3.2.	Обезбиједити финансијску подршку за развијање пројеката талентованих људи.	Министарство науке и технологије	Министарство просвјете и културе, јединице локалне самоуправе, Град Источно Сарајево, Град Бања Лука, фондације, универзитети	2010–2015.
3.3.	Повећати финансијска улагања у школска такмичења и рад са дјецом која у њима учествују.	Министарство просвјете и културе, Министарство породице, омладине и спорта	Јединице локалне самоуправе, Град Источно Сарајево, Град Бања Лука, универзитети	2010–2015.

3.4.	Развијање програма који имају за циљ промоцију талентованих људи и талента као новог система вриједности.	Министарство просвјете и културе	Јединице локалне самоуправе, Град Источно Сарајево, Град Бања Лука,	2010–2015.
Развој и спровођење програма неформалне едукације у основним и средњим школама				
3.5.	Подршка раду Савјета ученика и повећање улагања у њихове пројекте.	Министарство просвјете и културе, Министарство породице, омладине и спорта	Јединице локалне самоуправе, Град Источно Сарајево, Град Бања Лука, Омладински савјет Републике Српске	2010–2015.
3.6.	Подршка пројектима који подразумијевају едукацију младих у средњим школама од стране њихових вршњака, тзв. вршњачка едукација.	Министарство просвјете и културе	Јединице локалне самоуправе, Град Источно Сарајево, Град Бања Лука, Министарство породице, омладине и спорта	2010–2015.
Стратешки циљ 4. Подршка младим кроз социјално-здравствене програме, те сарадња са програмима које проводе остале области документа Омладинска политика				
Развој и спровођење програма превенције полно-преносивих болести и репродуктивног здравља у основним средњим школама				
4.1.	Увођење предавања из репродуктивног здравља на часовима одјељенске заједнице, ревизија наставног процеса и уврштавање тема из репродуктивног здравља у неке предмета, нпр. у биологију.	Министарство просвјете и културе, Министарство здравља и социјалне заштите	Јединице локалне самоуправе, Град Источно Сарајево, Град Бања Лука, Медицински факултет, Црвени крст	2010–2015.
4.2.	Подршка установама, НВО сектору и другим организацијама које спроводе програме превенције полно-преносивих болести.	Министарство здравља и социјалне заштите	Министарство просвјете и културе, Јединице локалне самоуправе, Град Источно Сарајево, Град Бања Лука, Медицински факултет, Црвени крст	2010–2015.
4.3.	Израда промотивног материјала из области	Министарство здравља и социјалне заштите	Омладински савјет Републике Српске, савјет ученика,	2010–2015.

	репродуктивног здравља.		Медицински факултет	
4.4.	Одржавање радионица на теме из области репродуктивног здравља.	Министарство здравља и социјалне заштите	Омладински савјет Републике Српске, савјет ученика, Медицински факултет, НВО сектор, Црвени крст	2010–2015.
Развој и спровођење програма превенције полно-преносивих болести и репродуктивног здравља у основним средњим школама				
4.5.	Увођење предавања на тему превенције болести зависности на часовима одјељенске заједнице, ревизија наставног процеса и уврштавање тема превенције болести зависности у неке од предмета, нпр. у биологију.	Министарство просвјете и културе, Министарство здравља и социјалне заштите	Јединице локалне самоуправе, Град Источно Сарајево, Град Бања Лука, Медицински факултет, Црвени крст	2010–2015.
4.6.	Одржавање радионица на теме превенције болести зависности пројекат „Изабери прави пут“	Министарство здравља и социјалне заштите	Министарство просвјете и културе јединице локалне самоуправе, Град Источно Сарајево, Град Бања Лука, Медицински факултет, Црвени крст	2010.
4.7.	Израда промотивног материјала, литерарних радова у средњим школама на тему: „Превенција болести зависности“	Министарство здравља и социјалне заштите	Омладински савјет Републике Српске, савјет ученика, Медицински факултет	2010–2015.
Развој и спровођење програма из прве помоћи у основним и средњим школама				
4.8.	Спровођење програма едукације ученика основних и средњих школа и припрема екипа за такмичење из ове области.	Црвени крст, Министарство здравља и социјалне заштите	Медицински факултет	2010.
4.9.	Израда едукативног материјала.	Министарство здравља и социјалне заштите	Медицински факултет, Црвени крст	2010.

Стратешки циљ 5. Подршка вулнерабилним групама младих људи				
Развој и спровођење програма малољетничке делинквенције и међувршњачког насиља				
5.1.	Едукација у основним и средњим школама о насиљу и ненасилној комуникацији и правној регулативи у тој области.	Министарство просвјете и културе	Министарство породице, омладине и спорта, центри за социјални рад, Омладински савјет Републике Српске, савјети ученика	2010–2015.
5.2.	Спровођење кампање о ненасилној комуникацији.	Министарство просвјете и културе	Центри за социјални рад, Омладински савјет Републике Српске, савјети ученика	2010.
5.3.	Развој и спровођење програма подршке младим који су били жртве насиља у породици, жртве сексуалног злостављања и вршњачке делинквенције.	Министарство здравља и социјалне заштите, центри за социјални рад	Министарство унутрашњих послова	2010–2015.
5.4.	Развој и спровођење едукативних програма у васпитно-поправним домовима за младе о ненасилној комуникацији, систему вриједности и други сл. програми који имају циљ превенцију насиља како у дому тако и при повратку у своју средину.	Министарство здравља и социјалне заштите, Центри за социјални рад	Одсек за социологију на Филозофском факултету, Министарство унутрашњих послова	2010–2015.

4.5. Информисање младих

Ред. бр.	Програми	Одговорни за спровођење	Партнери	Вријеме спровођења
Стратешки циљ 1. Унаприједити институционални систем за информисање младих				
1.1.	Побољшати институционалну сарадњу у процесу информисања младих.	Министарство породице, омладине и спорта, јединице локалне самоуправе	Министарства у Влади РС, остале институције у РС	2011–2015.
1.2.	Повећати обим и доступност информација за младе.	Министарство породице, омладине и спорта, јединице локалне самоуправе	Све институције и организације које креирају информације за младе, Омладински савјет Републике Српске	2010–2015.
1.3.	Побољшати квалитет информација за младе.	Министарство породице, омладине и спорта, јединице локалне самоуправе	Све институције и организације које креирају информације за младе, Омладински савјет Републике Српске	2010–2015.
1.4.	Ојачати сарадњу са омладинским организацијама у РС.	Министарство породице, омладине и спорта, јединице локалне самоуправе	Омладински савјет Републике Српске и омладинске организације у РС	2010–2015.
1.5.	Израда јединствене базе података свих извора информација за младе.	Министарство породице, омладине и спорта, јединице локалне самоуправе	Омладински савјет Републике Српске	2010.
Стратешки циљ 2. Унаприједити канале комуницирања са младима				
2.1.	Повећати учешће садржаја за младе у програмским	Електронски и штампани медији у РС	-	2010–2015.

	шемама електронских и штампаних медија.			
2.2.	Успоставити интернет-портал за информисање младих.	Омладински савјет Републике Српске, Министарство породице, омладине и спорта	Омладинске организације у РС, образовне институције, Влада РС, остале институције у РС	2010.
2.3.	Подржати културне и спортске догађаје који носе позитивне поруке за младе (нпр. промоција здравља младих, превенција, толеранција, смањење насиља и наркоманије и сл.).	Омладински савјет Републике Српске, омладинске организације	Министарство породице, омладине и спорта	2010–2015.
2.4.	Развијати нове канале за комуникацију са младима (нпр. путем социјалних мрежа на Интернету).	Омладинске организације, Омладински савјет Републике Српске	Министарство породице, омладине и спорта	2012–2015.
2.5.	Развој информационог сервиса за младе са информацијама о школовању, стипендијама, путовањима, такмичењима, учешћу на семинарима, итд.	Министарство породице, омладине и спорта	Омладински савјет Републике Српске, омладинске организације, остале невладине организације, међународне организације, образовне институције итд.	2011–2012.
Стратешки циљ 3. Повећати степен коришћења интернета у РС				
3.1.	Омогућити увођење интернета у свим школама РС.	Министарство просвјете и културе	-	2010–2015.
3.2.	Иницирати фомирање зона слободног приступа Интернету у градовима РС (WiFi паркови).	Министарство науке и технологије, Министарство управе и локалне самоуправе	Јединице локалне самоуправе	2011–2013.

3.3.	Субвенционисати трошкове увођења и коришћења интернета у неразвијеним и изразито неразвијеним општинама, те у руралним подручјима.	Министарство управе и локалне самоуправе, Министарство науке и технологије	Министарство породице, омладине и спорта, Министарство просвјете и културе, Министарство управе и локалне самоуправе, Агенција за информационо друштво Републике Српске	2010–2015.
3.4.	Омогућити бесплатну обуку за коришћење рачунара и Интернета за посебне категорије младих.	Министарство науке и технологије, Завод за запошљавање РС	-	2011–2013.
3.5.	Развити модел „ваучерског“ финансирања информационог образовања младих.	Министарство просвјете и културе	Министарство породице, омладине и спорта	2012–2015.
3.6.	Изградња интернет-пунктова за младе на републичком и локалном нивоу.	Град Бања Лука, Град Источно Сарајево, јединице локалне самоуправе	Министарство породице, омладине и спорта	2012–2015.
3.7.	Редовни пројекти информатичког описмењавања за ученике средњих и основних школа.	Министарство просвјете и културе	Основне и средње школе у РС, јединице локалне самоуправе	2011–2015.
Стратешки циљ 4. Повећати степен информисаности младих о могућностима за образовање и стручно усавршавање				
4.1.	Ојачати сарадњу са образовним институцијама у циљу успостављања система за информисање младих о могућностима за образовање у РС.	Министарство просвјете и културе	Универзитети	2010–2015.

4.2.	Објављивати информативне водиче за младе (у штампаној форми и на интернету), са прегледом свих образовних институција, њихових образовних програма, те стипендија које су на располагању младима у току школовања.	Министарство просвјете и културе	Образовне институције	2011–2015.
4.3.	Подржати информативне активности усмјерене на промоцију размјене студената.	Министарство просвјете и културе	Министарство породице, омладине и спорта	2011–2015.
4.4.	Покретање мјесечног часописа за младе на републичком нивоу.	Министарство породице, омладине и спорта Републике Српске	Омладински савјет Републике Српске, омладинске организације у РС	2010–2015.
Стратешки циљ 5. Повећати степен информисаности младих о могућностима за образовање и стручно усавршавање				
5.1.	Спровести информативно-едукативне кампање у циљу упознавања младих са суштином демократије, толеранције, једнакости полова, улоге породице итд.	Омладински савјет Републике Српске, омладинске организације	Министарство породице, омладине и спорта, Министарство просвјете и културе, Министарство здравља и социјалне заштите	2011–2015.
5.2.	Организовати дебате и радионице међу младима.	Омладинске организације, Омладински савјет Републике Српске	Министарство породице, омладине и спорта, Министарство просвјете и културе, Министарство здравља и социјалне заштите	2011–2015.
5.3.	Организовати округле столове и консултације са представницима младих у циљу прикупљања информација о потребама и проблемима младих.	Министарство породице, омладине и спорта	Омладински савјет Републике Српске	2011–2015.
5.4.	Развијање модела и програма савјетовања родитеља ученика у основним и средњим школама.	Министарство просвјете и културе	Савјети родитеља у основним и средњим школама	2011.

5.5.	Програм социјалног укључивања и реafirмисања младих излијечених од различитих болести овисности (дрога, алкохол, итд.).	Министарство здравља и социјалне заштите	Министарство породице, омладине и спорта	2011–2015.
5.6.	Подршка програмима и формирању невладиних омладинских организација специјализованог типа – удружења бивших алкохоличара и наркомана, удружења преступника, итд.	Министарство здравља и социјалне заштите	Омладински савјет Републике Српске	2012.

4.6. Мобилност, омладински рад и организовање

Ред. бр.	Програми	Одговорни за спровођење	Партнери	Вријеме спровођења
А) Мобилност младих				
Стратешки циљ 1. Већа међународна мобилност младих				
1.1.	Подржати програме и пројекте међународне размјене студената и волонтера.	Министарство породице, омладине и спорта, Министарство просвјете и културе	Студентске невладине организације, омладинске невладине организације	2010–2015.
1.2.	Подржати програме волонтерских и извиђачких кампова.	Министарство породице, омладине и спорта	Омладинске невладине организације Савез извиђача РС	2010–2015.
1.3.	Подржати програме издавања студентских картица (EURO26, ISIC).	Министарство просвјете и културе	Омладинске невладине организације	2010–2015.

**Стратешки циљ 2.
Већа међуградска/локална мобилност младих**

2.1.	Подржати пројекат „Сусрети школа“ којим ће се организовати међусобне посјете школа из градова РС. У склопу посјета биће одржане презентације школских секција.	Министарство просвјете и културе	Омладинске невладине организације, школе	2010–2015.
2.2.	Подржати програм посјете младих из руралних подручја спортским и културним манифестацијама у градовима као и посјете младих из града руралним срединама.	Министарство породице, омладине и спорта Министарство просвјете и културе	Омладинске невладине организације, школе, Министарство трговине и туризма	2010–2015.

**Стратешки циљ 3.
Повећати смјештајне капацитете и омогућити погодности у транспортним услугама за младе**

3.1.	Размотрити могућност јавно-приватног партнерства и партнерства са јединицама локалних самоуправа у изградњи омладинских хостела.	Министарство породице, омладине и спорта, Министарство трговине и туризма, Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију	Јединице локалне самоуправе, Туристичка организација РС, туристичке организације градова/општина, Омладински савјет Републике Српске, омладинске невладине организације	2010.
3.2.	Омогућити коришћење ђачких и студентских домова, те основних и средњих школа у току распуста за смјештајне капацитете за омладинске активности.	Министарство просвјете и културе	Министарство породице, омладине и спорта, Омладинске невладине организације, школе, ђачки и студентски домови	2010–2015.
3.3.	Подржати рад три омладинска кампа у три различита локалитета РС.	Министарство породице, омладине и спорта, Министарство трговине и туризма	Јединице локалне самоуправе, Туристичка организација РС, Туристичке организације градова/општина Омладински савјет Републике Српске, Омладинске невладине	2010–2013.

			организације	
3.4.	Подржати програм „смјештаја у породице“ младих који учествују у омладинским активностима.	Министарство породице, омладине и спорта	Омладинске невладине организације	2010–2015.
3.5.	Подржати програм попушта на возне и аутобуске карте за организоване групе младих, нарочито у периоду љетњег и зимског распуста.	Министарство саобраћаја и веза	Министарство породице, омладине и спорта, омладинске невладине организације, транспортна предузећа, јединице локалне самоуправе	2010–2015.
Стратешки циљ 4. Побољшати правни и институционални оквир за мобилност младих				
4.1.	У Закону о омладинском организовању извршити боље дефинисање мобилности младих тако да тај појам обухвати и мобилност младих унутар земље. Тренутно према Закону мобилност младих подразумијева само „међународну сарадњу“. Такође, овај појам треба да обухвати и младе који нису организовани или су чланови неких неформалних група. Садашња дефиниција мобилности обухвата само представнике омладинских организација.	Министарство породице, омладине и спорта	Омладински савјет Републике Српске, омладинске невладине организације	2010.
4.2.	Донијети јасне критеријуме о расподјели средстава у буџету за младе у којима ће се одвојити мобилност, омладински рад и друге области.	Министарство породице, омладине и спорта	Омладински савјет Републике Српске, омладинске невладине организације	2010.
4.3.		Министарство породице, омладине и спорта	Омладински савјет Републике Српске, омладинске невладине организације	2010.

	Пронаћи модел на основу којег и неформалне групе и појединци могу аплицирати за средства из области мобилности младих.			
Б) Омладински рад и организовање				
Стратешки циљ 5. Креирати систем неформалног образовања и лиценцирања омладинског радника				
5.1.	У склопу Тренинг центра РС организовати тренинг за омладинске раднике који би након тога добили сертификат.	Министарство породице, омладине и спорта	Омладински савјет Републике Српске, омладинске невладине организације	2010–2015.
5.2.	Извршити промјене у наставним плановима и програмима факултета на основу којих би се омогућило да се дио стажирања и пракси обавља у невладиним организацијама.	Министарство просвјете и културе	Омладински савјет Републике Српске, омладинске невладине организације	2010.
Стратешки циљ 6. Побољшати правни и институционални оквир за омладински рад				
6.1.	У Закону о омладинском организовању извршити боље дефинисање појма омладинског рада у складу са међународним стандардима у овој области.	Министарство породице, омладине и спорта	Омладински савјет Републике Српске, омладинске невладине организације	2010.
6.2.	Извршити измјене закона у области рада с циљем препознавања омладинског рада као радног искуства приликом пријаве на послове у државним институцијама које раде са младима.	Министарство рада и борачко-инвалидске заштите, Министарство просвјете и културе	Омладински савјет Републике Српске, омладинске невладине организације, Агенција за државну управу, Министарство управе и локалне самоуправе	2010–2011.

Стратешки циљ 7. Помоћи одрживост организација које раде на пољу омладинског рада				
7.1.	Подржати суфинансирање пројеката већ подржаних од стране европских програма или других донатора, а који се тичу омладинског рада.	Министарство породице, омладине и спорта	-	2010–2015.
7.2.	Дефинисати критеријуме за финансијску подршку омладинским невладиним организацијама које се баве омладинским радом.	Министарство породице, омладине и спорта	-	2010.

4.7. Слободно вријеме и партиципација младих у друштву

Ред. бр.	Програми	Одговорни за спровођење	Партнери	Вријеме спровођења
А) Слободно вријеме младих				
Стратешки циљ 1. Подржати рад локалних омладинских центара				
1.1.	Дефинисање критеријума и додјела основних средстава за рад омладинских центара који раде на организовању слободног времена младих на локалном нивоу.	Министарство породице, омладине и спорта	Јединице локалне самоуправе, удружења грађана	2010–2015.

1.2.	Слање препорука јединицама локалних самоуправа да формирају буџете за подршку раду омладинским центрима који раде на организовању слободног времена, уз популарисање учешћа родитеља у планирању програма/пројеката ових центара.	Министарство породице, омладине и спорта	Јединице локалне самоуправе, удружења грађана	2010.
1.3.	Суфинансирање програма/пројеката омладинских центара који за циљ имају употпуњавање слободног времена младих на локалним нивоу.	Министарство породице, омладине и спорта	Министарство просвјете и културе, републичке агенције	2010–2015.
1.4.	Образовне институције и школе подстицати на сарадњу са омладинским организацијама које се баве организованим коришћењем слободног времена, посебно културом, забавом, промоцијом здравог начина живота, креативним и волонтерским радом младих, неформалним облицима образовања и слично.	Министарство породице, омладине и спорта	Министарство просвјете и културе, школе, удружења грађана	2010–2015.
Стратешки циљ 2. Обезбиједити адекватну понуду и стандардизован приступ у организовању слободног времена младих				
2.1.	Препоручити јединицама локалне самоуправе да систематизују радно мјесто службеника за младе при локалном административној служби.	Министарство породице, омладине и спорта	Удружење службеника за младе	2010.
2.2.	Организовати сталну обуку локалних службеника за младе	Агенција за државну управу, Министарство управе и локалне самоуправе	-	континуирано
2.3.	Препоручити јединицама локалне самоуправе да обавезна програмска област стратегије за младе буде слободно	Министарство породице, омладине и спорта	Удружења грађана	континуирано

	вријеме младих и формирање омладинског центра утемељеног на дефинисаним стандардима.			
2.4.	Подржати програме међународне размјене омладинских радника.	Министарство породице, омладине и спорта	Удружења грађана	континуирано
Стратешки циљ 3. Пружање подршке омладинским иницијативама које имају за циљ испуњавање слободног времена младих на локалном и републичком нивоу				
3.1.	Финансирање омладинских пројеката који се реализују на локалном нивоу са циљем употпуњавања слободног времена младих (образовни, спортски, медијска писменост, култура, еколошке и хуманитарне активности, развој волонтерске свијести...).	Министарство породице, омладине и спорта	Јединице локалне самоуправе, удружења грађана	2010–2015.
3.2.	Обезбјеђивати просторне услове на локалном нивоу за рад омладинских организација и реализацију различитих иницијатива и активности оријентисаних ка младима.	Министарство породице, омладине и спорта	Јединице локалне самоуправе, удружења грађана	2010–2015.
3.3.	Редовно вршити истраживања, анализе и планирање програма из области слободног времена младих.	Министарство породице, омладине и спорта	Удружења грађана	2010–2015.
Стратешки циљ 4. Ограничити приступ садржајима непланског коришћења слободног времена младих				
4.1.	Ограничити могућност коришћења услуга спортских кладионица за млађе од 18 година.	Министарство унутрашњих послова	Законодавно-правни одбор НС РС, Одбор за младе у НС РС, Министарство унутрашњих послова, Инспекторат РС	2010.

4.2.	Стално праћење и информисање јавности о спровођењу Одлуке о забрани продаје и точења алкохола лицима млађим од 18 година.	Министарство унутрашњих послова	Инспекцијске службе	континуирано
4.3.	Кроз ТВ-спотове и друге облике пласирати поруке у јавност о штетности спровођења слободног времена у кафићима и спортским кладионицама и афирмисати културно-умјетничке и друштвено корисне садржаје и ангажмане младих.	Влада РС	НВО	континуирано
Б) Партиципација младих у друштву				
Стратешки циљ 5. Мотивисати, образовати и подржавати младе да активно учествују у друштву кроз подршку програмима активног учешћа младих у друштву				
5.1.	Подржавати иницијативе/програме које имају за циљ систематско и организовано образовање младих о људским правима и обавезама и грађанским правима и слободама и важности активног учешћа у друштву.	Министарство породице, омладине и спорта	Удружења грађана	2010–2015.
5.2.	Подржати програме којима се представници омладинских организација информишу о структури и улози државне управе.	Министарство породице, омладине и спорта	Министарство управе и локалне самоуправе, Омладински савјет РС	2010–2015.
5.3.	Подржати иницијативе које омогућавају и промовишу учешће младих на изборима и у политичком животу.	Јединице локалне самоуправе, Министарство управе и локалне самоуправе, Министарство породице, омладине и спорта	Удружења грађана	2010–2015.
5.4.	Подржати и промовисати програме вршњачког	Министарство породице, омладине и спорта	Министарство просвјете и културе, експертска НВО,	континуирано

	образовања.		међународне организације и фондациије	
Стратешки циљ 6.				
Развијати сарадњу младих и власти и обезбеђивати услове за учешће у доношењу одлука кроз одржив институционални оквир, а на основу потреба младих				
6.1.	Обавезно укључивање представника младих у комисије, радне групе, одборе и друга тијела која осмишљавају, дефинишу, спроводе политике/програме/пројекте који се тичу младих људи на свим нивоима власти	Јединице локалне самоуправе, Министарство породице, омладине и спорта, Министарство управе и локалне самоуправе	-	2010–2015.
6.2.	Израдити и реализовати пројект којим би млади систематски пратили рад Народне скупштине РС по узору на Европски парламент.	Народна скупштина Републике Српске	Омладинске организације	2010–2015.
Стратешки циљ 7.				
Успостављати механизме сарадње између младих и локалне управе				
7.1.	Дефинисати мјере којима се подржава развој тијела на локалном нивоу, које ће бити одговорне за развијање и евалуацију омладинске политике на локалном нивоу у сарадњи са омладинским организацијама и представницима младих (формирање тијела за младе).	Министарство породице, омладине и спорта	Јединице локалне самоуправе, Омладински савјет РС, омладинске организације на локалном нивоу	2010–2012.
7.2.	Формирање савјетодавних одбора младих и других јединице локалне самоуправе, а која се баве питањима младих.	Министарство управе и локалне самоуправе	Јединице локалне самоуправе, Омладински савјет РС, омладинске организације на лок. нивоу	2010–2011.
7.3.	Подршка организовању конференција и других скупова у локалним заједницама са циљем размјене искустава између младих и локалних власти и дефинисање	Омладински савјет РС	Министарство породице, омладине и спорта, општине	2010–2015.

	програма/пројеката.			
Стратешки циљ 8. Унапређивати квалитет и равномјерну распрострањеност програма који доприносе активнијем учешћу младих				
8.1.	Дефинисати активне мјере у сарадњи са локалним властима у циљу формирања квалитетних понуда за младе у мањим срединама како би младима било омогућено да у овим срединама развију своје потенцијале.	Јединице локалне самоуправе, удружења грађана	Министарство породице, омладине и спорта	2010.
8.2.	Подржати програме који имају за циљ рад са младима у руралним срединама и иницијативе младих у руралним срединама.	Министарство породице, омладине и спорта	Спортски савези, образовне институције, удружења грађана	2010–2015.

МИНИСТАР

Проф. др Проко Драгосављевић

САДРЖАЈ

1. **Увод**
2. **Анализа стања по областима**
 - 2.1. Запошљавање младих
 - 2.2. Стамбена политика за младе
 - 2.3. Образовање и култура
 - 2.3.1. Образовање
 - 2.3.2. Култура
 - 2.4. Социјална политика за младе
 - 2.5. Информисање младих
 - 2.6. Мобилност, омладински рад и организовање
 - 2.6.1. Мобилност младих
 - 2.6.2. Омладински рад и организовање
 - 2.7. Слободно вријеме младих и партиципација младих у друштву
3. **Стратешки циљеви по областима**
 - 3.1. Запошљавање младих
 - 3.2. Стамбена политика за младе
 - 3.3. Образовање и култура
 - 3.4. Социјална политика за младе
 - 3.5. Информисање младих
 - 3.6. Мобилност, омладински рад и организовање
 - 3.7. Слободно вријеме младих и партиципација младих у друштву
3. **Програми за реализацију Омладинске политике**
 - 4.1. Запошљавање младих
 - 4.2. Стамбена политика за младе
 - 4.3. Образовање и култура
 - А Образовање
 - Б Култура

- 4.4. Социјална политика за младе
- 4.5. Информисање младих
- 4.6. Мобилност, омладински рад и организовање
 - А Мобилност младих
 - Б Омладински рад и организовање
- 4.7. Слободно вријеме младих и партиципација младих у друштву
 - А Слободно вријеме младих
 - Б Партиципација младих у друштву